

A BIRÓSÁGOK
SZERVEZÉSÉRŐL

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A BIRÓSÁGI VÁLASZTÁSI RENDSZERRE.

EGY BIRÓSÁGI SZERVEZÉSI TÖRVÉNYJAVASLATTAL KISÉRVE

IRTA

PÓSFAI KÁROLY,
KÖZ- ÉS VÁLTÓÜGYVÉD.

PESTEN, 1868.
PFEIFER FERDINÁND TULAJDONA.

ELŐSZÓ.

A nemzet valahára kivivta önkormányzati jogát, és felelős parlamentáris kormánya- s törvényhozási képviselői által tettelegesen részt vesz az állami hatalom gyakorlatában.

Minthogy pedig a joguralom létesítése az embereknek állammá való egyesülésük legfőbb célját képezi, — becsületbeli dolog a nemzetre nézve, hogy, midőn felelős parlamentáris kormánya- és szabadon választott törvényhozási képviselői által sorsa felett maga intézkedhetik, a joguralom létesítésének akadályul szolgáló jelenleg fenálló hibás állami intézményeknek czélszerűen történendő átalakítása iránt mielőbb intézkedjék.

A jogszolgáltatási téren életbe léptetendő reformoknak azonban kiinduló pontjául kell szolgálni azon törekvésnek, hogy a jogszolgáltatás közegei — a bíróságok — olyképp legyenek szervezve, miképp azok magas hivatásuknak megfelelhessenek.

Mert szakavatottan képzett, független jellemű s részrehajlailan bírákból álló — jól szervezett bíróságoktól, hiányos alaki és anyagi törvények mellett is, megnyugtató jogszolgáltatás várható, — ellenben, nem eléggé képzett, külső behatásoktól függő, részrehajló bírákból álló — rosszul szervezett bíróságok, a legjobb alaki és anyagi törvények mellett sem képesek a helyes jogszolgáltatás iránti igényeknek megfelelni.

A miért is, azon meggyőződéstől áthatva, hogy jelenlegi szégyenletes jogszolgáltatási nyomorunk fő-

képen onnét ered, mivel mind első — mind felsőbbbírósa-
gaink, hibás szervezési rendszer mellett alakítottak, —
polgári kötelességemet véltem teljesíteni: midőn a di-
vatózó bírósági szervezési rendszernek a bíróságok czél-
szerű alakítását gátló hatását feltüntetni, és egyuttal
azon intézményeket megjelelni megkísértettem, melyek
a jogszolgáltatási téren előhaladottabb nemzetek tapaszt-
alatai szerint, bíróságainknak a jogszolgáltatási igény-
eknek megfelelő bíróságokká leendő szervezésére
segédeszközül szolgálnak.

Kelt Pesten februárhava 1868.

A műveltség az emberek közt mindig jobban meg jobban elterjedvén, ennek következtében az emberi jogok iránti fogalmak is mindinkább tisztulnak, és ebből eredőleg a jogok érvényesítésére, vagyis a joguralomra való törekvés, századunknak egyik főjellemvonását képezi.

Ámde, hogy a joguralom érvényre juttatása, az emberi gyarlóságok által szabott korlátok közt, lehetőleg elérthessék, az állam részéről oly intézmények életbeléptetése kívántatik, melyek segítségével a nép erkölcsisége nemesbítettik, és így a jogok tiszteletben tartására fogékonytá és hajlandóvá tétetik, — azon esetre pedig, ha mégis jogsértés követtetőnk el, a szenvedett jogsérelem gyors és helyes jogszolgáltatás útján orvosolva legyen.

Mily állami intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a nép jogérzete fejlesztessék, e helyütt nem vizsgáljuk; hanem csupán azon állami intézményeket vesszük szemügyre, melyek mivolta magára a jogszolgáltatásra gyakorol határozó befolyást.

Kétséget nem szenved, hogy a minden önkényt kizáró helyes jogszolgáltatásnak lényeges alapfeltétele az, hogy jó és világos törvények intézkedjenek a megsértett jogok miképeni helyre állításáról.

Ámde, általánosan el van már ismerve, hogy a legjobb törvény csak írott malaszt marad, ha a törvény alkalmazására és végrehajtására hivatott közegek, a

biróság és ügyvédi osztály, abeli hivatásukat, mely szerint a törvény meg nem tántorítható őrül kell szolgálniok, nem teljesítik.

Azért tehát főfontosságu megismerkedni azon intézményekkel, melyek a bíróság és ügyvédi osztály olykép leendő szervezésére gyakorolnak hatást, hogy azok hivatásuknak megfelelni képesítve legyenek.

Az ügyvédi osztály szervezésére vonatkozólag más alkalommal ohajtván nézetünket kifejteni ez uttal csak a bíróságok szervezéséről szándékunk tüzetesebben szólni.

I.

Hogy a bíróságok hivatásuknak megfelelőleg, a fenálló törvényeket és zsinormértékül szolgáló jogszabályokat az elébök terjesztett jogesetekre helyesen és részrehajlatlanul alkalmazzák, mindenekfelett szükséges: mikép a bírósági tagok szellemileg képzett, helyes ítélő tehetséggel bíró, a jogtudományokban jártas, s a törvények alapos ismeretével bíró, valamint tiszta becsületességü és szilárd jellemü egyének legyenek. —

Mert, ha a bíró tudatlan, vagy roszelelkü, vagy gyenge jellemü, soha sem lehetünk abban biztosak, hogy a törvényt helyesen és részrehajlatlanul fogja magyarázni és alkalmazni. Ázért tehát kötelessége az államnak oly intézkedéseket tenni, melyek alkalmazása mellett várható, hogy az állami bíróságok értelmes és becsületes, ugy önálló szilárd jellemü egyénekből alakuljanak; ellenkezőleg, szigoruan köteles mellőzni mind azt, a mi által, a helyes jogszolgáltatás rovására, olyanok is válhatnának a bíróságok tagjaivá, kik akár ér-

telmi tekintetben, akár becsületesség vagy jellem tekintetében, a bírói hivatás helyes betöltésére nem alkalmasak.

Annak elérhetése végett pedig, hogy a bírósági tagok értelmes, és a jogtudományok- s törvényekben jártas, vagyis szakképzett egyének legyenek, az állam mindenképp előtt gondoskodjék arról; mikép csak oly egyének lehessenek bírósági tagokká, kik, az államilag észszerűen szabályozott tanrendszer szerint, a jogtudományokat elméletileg és gyakorlatilag sajátjukká tévén, szerzett ismereteikről szigorú megvizsgáltságuk folytán magukat igazolták. Mert, ha mindjárt azt tagadni nem akarjuk, hogy vannak esetek, midőn egyik vagy másik, a legrövidebb idő alatt és rendszeres tanulás nélkül is, úgy kiképzí magát, hogy belőle a legalkalmasabb bíró válik, — mégis, biztosítva az állam arról, hogy a bíróságok tagjaivá olyanok is ne legyenek, kik a bírói hivatás helyes betöltésére szükségelt értelmi tehetséggel nem bírnak, csak úgy lehet, ha, a rendszerinti elemeli képességhez képest megállapított tanrendszer szerint képzett és szigorúan megvizsgált egyéneket bocsát egyedül a bírói hivatásbeli teendők gyakorlatára.

Hazánkban fájdalom ekkoráig arról, hogy egy oly általánosan kötelező tanrendszer megállapításáról, mely szerint a bírói állomások betöltésére készülő, az előírt rendben és idő alatt a szakjukba vágó tudományokat tanulni kötelesek, gondoskodva nem lett; hanem, midőn a pesti egyetemen a jogi tanfolyam 4 évig tart, más tanintézeteknél 3 sőt két év alatt adatnak elő a tantárgyak és bocsátatnak vizsgálatra a tanulók; holt fel kell tenni, mikép azon esetre, ha az egyetemen működő tanári karbeli kitünőségek 4 évet látnak szükségesnek arra, hogy a jogi pályára készülő ifjú a szak-

jába vágó tantárgyakkal kellően megismerkedjék, az ország egyéb tanintézeteinél, hol rendszerint kevésbé jeles tanárok működnek mint az egyetemenél, sem lesz képes a jogi pályára készülő ifjak legnagyobb része rövidebb idő alatt a szakjába vágó tantárgyakban magát megfelelőleg kiképezni. Minthogy azonban mégis a többi jogi tanintézeteknél 3 sőt két évig tartó a jogi tanfolyam, és ennek végeztével a készülő ifju a vizsgálatra bocsáttatik, önkint következtetni kell; hogy oly tanintézeteknél az azoknál készülő ifju nem nyeri azon kiképeztetést, melyet az egyetemen működő tanári kar szükségesnek talál ahoz, hogy a jogi pályára készülő ifju jövődöbeli hivatásának megfelelhessen. Ehez azután hozzájárul még azon visszaélés is, mely a magánhallgatók részére kiállítatni szokott bizonyítványokkal üzetik; miután mint magánhallgató, bizonyos vizsgálati díjjak lefizetése mellett, minden nehézség nélkül akárki is képes magának arról bizonyítványt szerezni, hogy a jogi tudományokból a vizsgálatot letette. Innét magyarázható aztán az, hogy hazánkban oly igen kevés jogász, illetőleg bíró, bír alapos jogi ismeretekkel.

De nem csak elméleti jogi ismeretekkel kell birni annak, ki a bírói hivatásnak teljesen meg akar felelni; hanem, hogy az előforduló jogesetekben a törvényt helyesen alkalmazni is tudja, oly megelőző, a bírói teendőkben jártas egyének felügyelete alatt megszerzendő gyakorlati kiképeztetésre is van szüksége, mikép az előforduló jogesetekben a törvénynek miképeni alkalmazására nézve magának jártasságot szerzett legyen; mintán különben megtörténhetik, hogy az előforduló jogi esetre a törvényt alkalmazni nem bírván, az igazságszolgáltatás rovására és az érdekelt felek legnagyobb sérelmével intézkedik.

A jogszolgáltatás terén előhaladott hannoverai törvényhozás, biztosításul arra nézve, hogy az alkalmazandó bírósági tagok elméletileg és gyakorlatilag képzett jogászok legyenek, előírja; hogy bíró csak az lehessen, ki a jogi egyetemen a 3 évi jogi tanfolyamot elvégezvén, a jogi ismeretekben szerzett elméleti képzettségét egy szigorúan megtartott vizsgálaton igazolja, ezen elméleti vizsgálatnak szerencsés kiállta után pedig, mint auditor valamely bíróságnál vagy ügyvédnél 4. évig szorgalmasan munkálkodván, egy második vizsgálatnál azt bizonyítja be, hogy az elméletileg sajátjává tett jogi ismereteit az előforduló jogesetekben gyakorlatilag helyesen tudja érvényesíteni.

Már most, midőn honunkban ekkoráig a leghiánysabb elméleti kiképztetés és kegyes elnézéssel megtartott elméleti vizsgálat után, két évi gyakorlatot kellett csak kimutatni arra, hogy a jogi pályára készülő ügyvédi vizsgálatot tessen, de a divatozó pártfogolási visszaélésnél fogva, rendszerint gyakorlatról való bizonyítványt az is kaphatott, ki tetteleg gyakorlaton nem is volt, sőt gyakran a gyakorlati két évnek igazolása is felsőbb hatóságilag elengedtetett, — a jogi pályára készülőök legnagyobb része, mind elméletileg mind gyakorlatilag készületlenül léptek az ügyvédi vizsgálatra kiküldött bizottmány elébe, a mely bizottmány, régi hagyományos szokásnál fogva, a legkegyesebb elnézéssel, egy pár jelentéktelen kérdésre nyert felelet után, jogi jártasságát igazoltnak tekintette, és a jelentkezőt ügyvédi oklevél elnyerésére feljogosította; — az ügyvédi oklevéllel ellátott bíráink is, többnyire oly egyének, kik a jogtudományokban nem eléggé jártasok, annyival inkább áll tehát ez azon bíráinkról, kik a korteskedés által félrevezetett nép kegyéből, jogi kép-

zettségüknek oly hiányos igazolványa nélkül is, mint a milyen nálunk az ügyvedi oklevél, emeltettek a bírói székre.

Ha tehát azt akarjuk, hogy bíróságaink a bírói hivatásnak megfelelőleg kiképzett alapos jogi ismeretekkel bíró tagokból állíttathassanak össze, egy oly minden hazai jogitanintézetre kötelező tanrendszer életbe léptetendő, mely a jogi pályára készülők által hallgatózó jogi tantárgyakat megállapítja, és tekintettel a rendszerinti képességre a megállapított jogi tantárgyak hallgatási idejét is meghatározza; úgy hogy a hallgatózó tárgyakból elméleti vizsgálatra minden kivétel nélkül csak az bocsátathassék, ki azt kimutatni képes, mikép az előírt tantárgyakat a meghatározott kellő időtartamig hallgatta. A vizsgálatra bocsátott pedig, a nyilvánosság ellenőrködése alatt, szigoruan vizsgáltassék meg, valjon az előírt jogitárgyakat kellőleg sajátjává tette-e? és csak azon esetre bocsátassék gyakorlatra, ha készütségét kétségtelenül igazolta. Azután, az elméleti vizsgálat kiállta után, legalább is 3. évi, akár ügyvédnél akár valamely bíróságnál töltött valóságos gyakorlat igazolása mellett, bocsátathassék a második vizsgálatra, melynél szinte a nyilvánosság ellenőrködése alatt, ügyvédekből és bírákból alakított vizsgáló bizottmány előtt, az elméletileg sajátjává tett jogi ismereteinek gyakorlati alkalmazása iránti képességét kimutatni köteles, — csak azon esetre válhatván bírói jelöltté, ha ezen vizsgálat folytán kiderült; mikép a jogi ismereteket nem csak elméletileg sajátjává tette, hanem, hogy azokat az előforduló esetekben helyesen alkalmazni is tudja.

II.

Ámde, hogy az ily előkészületi rendszer mellett is, a birói hivatásra alkalmazottak a helyes jogszolgáltatás iránti igényeknek megfeleljenek; tekintve azt, hogy a birói hivatásnak kellőleg csak az képes megfelelni, ki ezen fontos hivatás teendőinek helyes ellátására magát folytonosan, és szakadatlanul képzi, és ki itőlő tehetségét az előfordult különféle jogesetek elintézése folytán szerzett bő tapasztalatok által élesbítette, — szükséges; hogy a birói pályára készülők ezt azon kilátással tehessek: mikép az általuk választott pálya életpályájuk leend, melynek helyes betöltésére annyi-
val is inkább tartoznak minden tehetségüket szentelni, mivel az általuk választott ezen működési téren csak úgy lesznek képesek embertársaik illetőleg hazájuk iránti kötelességüket leróni, és maguknak anyagilag biztos és polgártársaik előtt tisztelt állást kivívni, ha mind azon képességeket sajátjukká teszik, melyek egy bíróban megkívántatnak ahoz, hogy nemes hivatását kellően betölthesse.

Hogy azonban valaki magát a birói hivatásnak, mint választott életpályának szentelje, és hogy ezen választott életpályán való helyes működhetésre minden szellemi képességét érvényesítse, okvetlenül szükséges; hogy az, ki ezen hivatásra készül, azt azon kilátással tehesse, mikép azon esetre, ha képes leend azon ismereteket sajátjává tenni, melyek a birói állás kellő betöltésére szükségeltetnek, arra számolhat, mikép mint bíró alkalmaztatni is fog; — továbbá, hogy azon esetre, ha már egyszer mint bíró alkalmaztatott, vétke nélkül állásától nem csak meg nem fosztatik, hanem kiváló képességének és ügybuzgóságának valamint szorgalmá-

nak kitüntetése' esetében, arra is igényt tarthat, miszerint tehetségeinek megfelelő magasabb birói működési körben fog alkalmaztatni, és anyagi helyzete is javulni fog, valamint arra is, hogy a rendszerinti előléptetés a szolgálati évek szerint fokozatosan történik.

Mert, akár anyagi érdekeit, akár erkölcsi kötelességeit vegye figyelembe az egyén, nem várható tőle, hogy a birói hivatás helyes betöltésére szentelje minden lelki erejét, ha nem számíthat arra, mikép az ezen hivatás betöltésére szerzett ismereteit okvetlenül és folytonosan érvényesíteni képes leend; miután oly állás, melynek elérhetése a véletlentől, és nem az érdemtől függ, és a melytől az azt elnyert saját hibájá nélkül megfosztathatik, — anyagilag senkit sem biztosít, de arra sem nyújt kilátást, hogy az ilyen hivatás helyes betöltésére szerzett tehetségeit az emberiség javára érvényesítheti, és ez által erkölcsi kötelességeit leróni képes leend.

A miért is, azon állami rendszert, mely szerint a bíró választás útján emeltetik a birói székbe, és mely szerint a megválasztott bíró időközönként ujjolag választás alá kerül és állásától hibája nélkül megfosztathatik, — minden egyéb tekinteteket ezuttal mellőzve, már csak azért is károsnak és a helyes jogszolgáltatást, lehetetlenítő akadálnak jeleljük meg; mivel oly rendszer mellett nem várható az, hogy a birói hivatás életpályának választassék, a nélkül pedig várni nem lehet, hogy a birói hivatásra vállalkozók egész lelki erejüket a birói állás minél alkalmasabb betöltésére szenteljék, a mi nélkül aztán az sem lehetséges, hogy bíróságaink állásuknak teljesen megfelelő egyénekből alakíttathassanak.

Ennél fogva tehát, a helyes igazságszolgáltatás

elérhetése végett nélkülözhetlenül, megkívántató értelmű és szakavatott birói osztály keletkeztetése miatt, a birói állás nem lehet ideiglenes, de nagyobb számú egyének választásától sem függhet; hanem arra a képesített jelentkező, ő felsége által a felelős állami kormány részéről, mint az állam érdekében működő állami tisztviselő alkalmaztassék, és hibája nélkül, az általa betöltött ezen fontos állami tisztviselői állástól meg ne fosztathassék.

A magyar nemzet az abszolút idegen kormány szabadságellenes megtámadásai ellenében századokon keresztül a védelmi térre lévén kénytelen szoritkozni, ezen folytonos kényszerű védelmi helyzetnek, és az abszolút idegen kormány iránt való nagyon is indokolt bizalmatlanságnak következményeképp, a nemzet a törvényhatóságokban gyakorolt önkormányzati jogkörnek minél nagyobb kikerjesztését a szabadságbiztosítására szolgáló vívmánynak lévén kénytelen tekinteni, ebből eredőleg lehetőleg oda törekedett, hogy az állami kormány hatásköréből minél több jogot elvonjon, ellenben a törvényhatóságok jogkörét minél inkább kiterjeszse. Ezen ilykép keletkezett nagyon kiterjedt törvényhatósági jogkör egyik igen jelentékeny ágát képezte abeli hatósága, miképp a törvényhatóság területén működő összes tisztviselői kart, beleértve az elsőbíráóságokint működő törvényhatósági bíróságokat is, a törvényhatóság választási képességgel bíró közönsége 3. évi időtartamra választotta.

Tekintve azonban azt, hogy az elsőbíráóságokint működő bíróságok nem csak választóik jogesetei felett, hanem mások jogügyeiben is határoznak, — tekintve továbbá, hogy az elsőbíráóságokint működő bíróságok igazságszolgáltatási eljárásuk mivolta a közhitelre és ez

által a nemzet jólétére igen nagy befolyást gyakorol, hogy tehát az elsőbiróságokként működő biróságoknak igazságszolgáltatási működésük mivolta, nem csak választóik saját kizárólagos érdekük, hanem hogy az minden egyes honpolgárt érdeklő igen fontos állami érdekét képez, — nem szenvedhet kétséget; mikép az 1848-ki törvények életbe lépte folytán törvényhatósági jogkörüket veszített helyhatóságaink részéről az elsőbiróságokként működő biróságok tagjai megválasztására nézve gyakorolt hatóságuk által, oly jogot bitorolnak, mely az összes állam érdekei érvényben tartására hivatott felelős állami kormány útján gyakorlandó felségi jogot képez. Ennél fogva tehát, minthogy most már a nemzet képviselői többségéből alakult, és így a nemzet többségének akaratát tolmácsoló nemzeti felelős kormányunk van, és megszabadultunk a nemzet szabadsága elnyomására czélzó idegen érdekeket képviselő absolut kormánytól; az indoknak mely miatt a volt törvényhatóságok az állami érdekét képező igazságszolgáltatásra, biróválasztási jogukkal, eddig befolyást gyakoroltak, megszűnte folytán, — az okozatnak, a jog további gyakorlatának is, jogilag meg kell szűnni, — annak gyakorlata, a felelős nemzeti állami kormány, mint illetékes hatóság jogköréhez tartozandó lévén.

De a törvényhatóságok részéről gyakorolt biróválasztási jog továbbra már csak azért sem tartható fen; mivel a választási rendszer mellett, még ha életfogytiglan történnék is a megválasztás, soha azt várni nem lehet, mikép honfiaink elegendő számmal a birói pályára, mint életpályára készüljenek, e nélkül pedig azt sem reménylhetjük elérni, mikép biróságaink hivatásuknak teljesen megfelelő egyénekből alakitathassanak.

Mert a nagyobb számú egyénekből álló választó

közönség számos tagja, a választás által gyakorolt jog horderejét sem képes felfogni, de azon képességgel sem bír, mely annak helyes megbíráására szükséges, valjon a jelentkezők közül melyik az alkalmas, — azután a jelentkezők közül mindegyik képességeiről biztos tudomást sem szerezhet magának, — ennek folytán pedig a választásra döntő befolyást a helyi érdekek, családi összeköttetések, a tömegekre nagy hatást eredményező korteskedés gyakorolnak; — ellenben, a valódi érdem a közjó rovására közönségesen mellőztetik, és a bírói hivatásra vállalkozók közül, nem azok emeltetnek a bírói székbe, kik arra legalkalmasabbak, hanem azok, kik a választók közt legnagyobb összeköttetéssel bírnak, vagy a választók vezetői pártfogását részükre kieszközölniök sikerült. A miből aztán az is következik; hogy miután némelyik helyhatóság körében nagyobb számmal találkozik a bírói hivatás helyes betöltésére alkalmas egyén mint a másiknál, — például a városokban rendszerint aránylag nagyobb számmal vannak a bírói ellátás helyes betöltésére képesítettek mint a megyékben, — az egyik törvényhatóságbeli alkalmas egyének feleslege nem nyerhet a másikban alkalmazást, hanem ott, ha mindjárt a bírói hivatásbeli teendők helyes ellátására kevesebbé vannak is képesítve, a saját helyhatósága választói és azok vezetői közt nagyobb összeköttetéssel és pártfogással bírók am azok mellőzésével leendnek a betöltendő bírói állásra megválasztva. Minek folytán a bírói pályára készülők közül számosan, és talán éppen a legalkalmasabbak, soha sem nyerhetik el azt, hogy azon pályán működhessenek, melyre magukat kiképezték, és a tehetségeik szerint őket illető helyet olyanok foglalják el, kik annak betöltésére náluknál kevesebbé alkalmasak. To-

vábbá, minthogy a választási rendszer mellett ezen pályára készülők, arra azon kétes reménynyel lépnek; vajjon fog-e nekik sikerülni ezen pályán való működés végett szerzett tehetségeiket érvényesíteni, és vajjon nem lesznek-e kénytelenek más pályát választani? rendszerint összes rendelkezésükre álló szellemi képességüket nem fogják arra szentelni, hogy az ezen pályán reájuk várando működési kört minél tökélyetesebben betöltsék; — és így, ha azután mégis sikerül megválasztatniok, kevesebb készültséggel fogják a birói teendőket elvégezni, mint ha a birói hivatásra, mint életpályára azon biztos kilátással készültek volna, mikép azon esetben, ha a szükséges ismereteket sajátjukká teszik, elsajátított ismereteiket az általuk választott életpályán okvetlenül érvényesíthetik.

Ámde, ha már az életfogytiglan tartó választás mellett is megakadályoztatik az, hogy a birói állásra vállalkozók arra mint életpályára készüljenek, és annak minél tökélyetesebb betöltésére minden szellemi erejük felhasználásával magukat lankadatlanul képezzék, — mégkevésbé várható az akkor; ha a törvényhatóságok által eddig gyakorolt választási rendszer mellett, a már megválasztott bíró időközönkénti újabb választás alá van vetve, és így birói állásától hibája nélkül ismét megfosztathatik.

Mivel ily választási rendszer mellett a birói állásra vállalkozó állását csak ideiglenesnek lévén kénytelen tekinteni, hogy a bekövetkezendő újabb választás alkalmával megtörténhető mellőztetése esetében, még más életpályára léphessen, és magának más anyagi helyzetet és működési kört biztosíthasson, — minden szellemi erejét és munkaképességét az általa elfoglalt birói állásnak minél alkalmasabb betöltésére szükséges is-

meretek elsajátítására teljes lelki nyugalommal nem szentelheti, hanem kénytelen mellekesen másnemű munkakörre is előkészülni, — és így a bírói állásban működők legnagyobb része nem fog a jogismeretekben azon magas állásra vergődni, mely megkívántatik ahhoz, hogy valaki a bírói hivatásnak teljesen megfelelhessen.

Azon nagy horderőnél fogva tehát, melyet a helyes jogszolgáltatás a társadalom jogi állapota megvédésére, és az által az ember anyagi és erkölcsi jólétere is hatást gyakorol, — tekintve azt, hogy helyes jogszolgáltatás csak úgy érhető el, ha a bíróságok hivatásuk helyes betöltésére képesített egyénekből állanak, ilyenekből pedig csak úgy alakíttathatnak ha a bírói állásra vállalkozók arra mint életpályára készülnek, és állásuk minél tökélyetesebb betöltésére minden szellemi képességüket és munkaerejüket szentelik, de ezt a választási rendszernek továbbra is való fentartása mellett várni nem lehet, — hogy az elsőbíróságok a helyes igazságszolgáltatás valószínűsítésére képesített, eléggé értelmes egyénekből alakíttathassanak: az elsőbíróságok mint működő bíróságok alakítására nézve hazánkban divatozott választási rendszer okvetlenül mellőzendő.

A legvilágosabban igazolja ezt a hazánkban legközelebb helyhatóságok mint megtartott tisztujítás; melynek eredménye, az elsőbíróságok mint működő bírói állomások betöltését illetőleg, a bírói állásokra emelt hivatási képességüket tekintve, a helyes igazságszolgáltatást szíven hordozó hazafira nézve a lehető legszomorítóbb.

Mert, tekintve azt, hogy a bírói állásra vállalkozónak előre arra kellett számolni, hogy a divatozó választási rendszer mellett, a választásoknál főtényezőkképz szereplő helyi érdekek, a jelentkezőnek a választókkal

rokonság és egyéb közelebbi viszonyokból eredő összeköttetés, és a választási mozgalmakat vezető kortesek kegyelme szerint fognak a birói állomások betöltetni, — hogy tehát azon esetre, ha a törvényhatósági választók közt kiterjedtebb ismeretsége és összeköttetése nincs, és valamelyik hatalmas kortesvezér kegyét sem volt képes kinyerni, ha mindjárt a birói állás betöltésére a legjobban lenne is képesítve, megválasztatását nem reményelheti, azon esetre pedig ha mégis megválasztatnék, miután a választásoknál a fentebb jelzett főtényezők által a választásra gyakorolt döntő hatás folytán olyanok társaságában lenne bírósági tag, kik képesség hiányából állásuknak megfelelni nem tudván, az ezek részéről elkövetett hibák és mulasztások miatt ő is, mint ugyanazon bíróságnak tagja, a közvélemény által sújtatnék, ezen fölül pedig magát még annak is kitenné, hogy a legközelebbi tisztujtás alkalmával valamelyik kortesvezér most serdülő fiának helyt engedni lenne kénytelen, — a birói állomások kellő betöltésére valódi alkalmas egyének, mint a választás útján betöltendő birói állásokra vállalkozók, nem is jelentkeztek; — de ha jelentkeztek is, legnagyobb részben a náluknál kevésbé — vagy éppen nem képesített egyének kedvéért, kik a választók közt nagyobb családi összeköttetésnek örvendettek, vagy, kik a választási mozgalmaknak iránytadó kortesvezérek kegyét inkább voltak szerencsések elnyerhetni mint ők, — kiknek tehát a választók, illetőleg kortesvezér állást, kenyeret adományozni akartak, — mellőztettek. Innét következett aztán, hogy elsőbírósági társas bíróságaink némelyikének betöltésére elegendő vállalkozó sem akadt; miután a képesített önbecsérzettel bíró egyén, ha csak körülményei nem kényszerítik, oly egyének társaságában nem

válalkozik bíróság tagjává, kik tudatlanságuk által az egész bíróságra, és így közvetve ő reá is szégyent hoznak, — holott, ha a birói állások czélszerű rendszer mellett töltenének be, azokra alkalmas egyéniségek elegendő számmal válalkoznának, és sokan azok közül kik most a nékik kínált birói állást visszantastíják, szerencséjüknek tartanak, ha annak elfoglalására érdeme-sítenének. De, szinte a választási rendszernek tulajdonítható, hogy némely törvényhatóságainkban olyanok is nyertek birói állást, kik jogi iskolákat sem végeztek, vagy ha végeztek is, azok végezte óta inkább az agarászat és kocsiskodás nemes mesterségében gyakorolták magukat, mint a jogi ismeretekben, úgy hogy ezek közül a lelkisméretesebbek, hogy állásuknak némilég megfelelhessenek, a provisorius időszakbeli elődüket vagy más jogismeretekben jártas egyént bizzák meg fizetésük átengedése mellett, hivatalos teendőik ellátásával.

Nem hihetjük azonban, hogy a legujabbi választás folytán szerzett szomorú tapasztalás után is, az egyesek önérdeke palástolására használt némely hangzatos szavak, mint megyei autonomia, választási sarkalatos jog, önkormányzat, stb. továbbá is azon bűierővel birjanak a nemzetre; mikép az továbbra is, az igazságszolgáltatás rovására, egyesek javáért, kik a közzérdeknek magán érdeküket elébe tévén, földbirtokuk kezelése mellett, kevés szakbeli előkészület mellett is, tekintélyt és jövedelmet szolgáltató birói állást óhajtanak maguk részére biztosítani, az igazságszolgáltatási nyomort hazánkban állandósítandó választási rendszert fen fogja tartani; — hanem, ellenkezőleg bizunk a nemzet józanságába, és a joguralomra törekvő korszellem hatályosságába, s azon meggyőződést

tápláljuk; mikép nem fog késni a bíróságok alakítására nézve szemlátomást káros választási rendszernek megszüntetését, és annak helyébe a célnak megfelelő felelős kormány útján való kinevezés iránti életfogytiglân tartó és anyagi tekintetben kedvező s érdem szerint fokozatonként kedvezőbbé válândó állást biztosító rendszert, törvényhozásilag mielőbb életbê léptetni.

Hogy pedig az egyik főfontosságú állami érdeket képező helyes igazságszolgáltatás valóítására közegül szolgáló bíróságok alakítása iránti jognak, az állami érdekek megóvása iránti felelősségénél fogva, a nemzeti felelős kormány részéről, életfogytiglân tartó hivatalkodással való kinevezési rendszer mellett, lehetséges egyedül a helyes igazságszolgáltatás céljának lehetőleg megfelelő bíróságokat alakítani, — mindenekelőtt utalunk a helyes igazságszolgáltatás tekintetében előhaladottabb nemzetekre: az angolokra, francziákra, olaszokra, németekre — és utóbbiak közül főkép a hannoveriakra, poroszokra, bajorokra, — hol mindenütt a bíróságok a kormány részéről való kinevezés útján alakíttatnak, — és ajánljuk figyelmébe a választási rendszer mellett buzgalkodóknak, hasonlítsák össze a hivatkozott nemzetek bíróságaik tagjait a saját hazánkbeli bíróságok tagjaival, és elszégyenülve fogják észrevenni, a nagy különbséget értelmiség tekintetében a mi bíróságaink és a hivatkozott nemzetek bíróságaik tagjai közt.

Egyébiránt, eltekintve a hivatkozott tapasztalati adatoktól, melyek elég érthetően a felelős kormány által történendő birói kineveztetés mellett szólnak, — már csak azon körülménynél fogva is, mivel a kormány a birói állásokra történendő kinevezések hibás volta miatt közvetlenül az országgyűlés — közvetve sajtó ut-

ján a közvélemény által felelőségre vonathatik, midőn ellenben a választók tömege hibás választása miatt felelőségre nem vonathatik, — következőleg, a kormány okvetlenül jobban ösztönözve is van a kinevezésben óvatosan eljárni, mint a választók, inkább várható a felelős kormány részéről való kinevezés mellett a bíróságok czélszerű szervezése, mintha azok választatnak. Továbbá, fel kell tenni a kormánynak azon tagjáról, ki az igazságszolgáltatást vezeti, és azon közegekről, kik közvetve a kinevezésre befolynak, mint a jogi téren magukat kitüntetett szakemberekről; mikép minden esetre jobban képesek megítélni a jelentkezők közül melyik legalkalmasabb a betöltendő bírói állásra, mint a választók többsége, melynek akaratától függ a választás eredménye. Nem különben fel kell tételezni azt is a kormányról, hogy a kinevezésnél állami magasabb szempontból, a helyes igazságszolgáltatás valószínűsítésére alkalmas bíróságok szervezésére irányuló céllal indul ki a bíróságok szervezésénél, és így, miután az értelmes jogilag képzett bírák lényegesen szükségesek a helyes jogszolgáltatás valószínűsítésére, minden igyekezete oda leendő irányulva, hogy minél értelmesebb és képzettebb egyéneket nevezhessen ki bíráknak; midőn ellenkezőleg a választók legnagyobb részétől azt várni nem lehet, hogy állami magasabb tekintetek által vezéreltetve fogják gyakorolni választási jogukat, s hogy saját magán érdekeiket az állami érdeknek alárendeljék. Hozzájárul a kormány részéről kinevezés útján való bírói szervezés előnyének emelésére még azon körülmény is, hogy a szervezésre a bírói állásokra összes vállalkozók állanak a nemzet rendelkezésére, és így köztük a legalkalmasabbakat választhatja ki, tehát a bírósági állások betöltésénél nincs azon anomáliának

kítéve, a mi a helyhatóságokonkinti választásnál előfordul, hogy az alkalmasabb válalkozó helyett a kevésbé alkalmas legyen készítetve az okból alkalmazni, mivel az alkalmasabb nem azon helyhatóság köréből származott, a hol az illető birói állás betöltendő. De, kitünik a kinevezési rendszernek a választási rendszer feletti előnye azon okból is, mivel csak azon esetre reménylhetjük, hogy a birói állásra jelentkezők ezen állás alkalmas betöltése végett a jogi pályára azon komoly elhatározottsággal készüljenek, hogy az életpályájuk leend; mivel a kiesinyes személyes érdek nélkül bíráló kormánytól bizton várhatják a képesítettek, hogy alkalmazva lesznek, és így nyugodtan választ-hatják a birói pályát életpályájuknak, s egész lelki oda-adással képezhetik magukat az ezen pályára szükséges ismeretekben. Végre, fokozódik a kinevezési rendszernek a választási rendszer feletti előnye az által, mivel az elsőbiróságoknak helyhatóságokonkint választás utján gyakorolt szervezése mellett, oly kisebbszerű helyhatóságok által is szerveztetnek társasbiróságok, melyek körében annyi jogszolgáltatási teendő elő nem fordul mely egy jól szervezett társasbiróság munkaképességét igénybe venné, és így aránytalanul számosak lévén az elsőbiróságok és a szükségelt birói tagok száma is felette nagy lévén, ez által a hazánkban ugyis szűken lévő jogi szakképzettek egy részének munkaképessége a szervezendő felesleges biróságoknál elfecséreltetik; holott, ha a szükségletnek megfelelő járásokkint kinevezés utján szerveztetnek a biróságok mint állami királyi biróságok, a birói hivatásra szakképzettek kellően alkalmaztatván, azok munkaképessége a jogszolgáltatás érdekében megfelelően felhasználva leend.

Minthogy pedig a bírói állás helyes betöltésére szük-

ségelt ismeretek oly kiterjedtek, hogy azoknak teljes elsajátítása az ezen állásra vállalkozók összes szellemi erejüknek és munkaképességüknek folytonos felhasználását veszi igénybe, a helyes jogszolgáltatásnak az állam erkölcsi és anyagi jólétére oly nagy hatást gyakorló befolyásánál fogva, — tekintve azt, hogy helyes jogszolgáltatás csak a birói hivatás megfelelő betöltésére alkalmas birák mellett lehetséges, és hogy alkalmas birákká csak azok fogják magukat kiképezni, kik a helyes biráskodhatáshoz szükségelt kiterjedt ismeretek elsajátítására összes szellemi erejüket és munkaképességüket folytonosan és egész lelki odaadással szakadatlanul szentelik, — az állam részéről a felelős kormány által gyakorlandó kinevezési jog mind azon intézményekkel is gyámolítandó, melyek oda hatnak, hogy a birói állásra vállalkozók ösztönözve legyenek, magukat leendő hivatásuk helyes betöltésére lehetőleg kiképezni, és képzettségüket folytonos gyakorlat és tanulmányozás által kifejteni. Ilyen intézményekül tekintendők, az igazságszolgáltatás terén előhaladottabb nemzetek ez érdembeli intézkedéseiből vonható tapasztalatok szerint: hogy étetfogytiglan tartó állami tiszttség legyen a birói állás, mely állásától a bíró csak ítélet útján ellene bepróbált vétke miatt fosztathatik meg, — hogy, azon tekintetből, mivel a birói állás helyes betöltésére a hosszas gyakorlat igen nagy előnyül szolgál, a kitüntetett kiváló érdemeken kívül, az alkalmazott bíró szolgálati évei is magasabb állás betöltésénél leendő figyelembe vétele elvül megállapitassék, — nem különben, hogy a birói állással oly anyagi helyzet biztosíttassék, mikép anyagi gondoktól menten egész lelki nyugalommal szentelhesse magát fontos hivatása teendőinek.

Midőn tehát a hazánkban divatozó rendszer nélküli tanítási, vizsgálati és gyakorlati mód mellett az, hogy a jogi pályára készülők a szükséges jogi ismeretekkel magukat kiképezzék, meg van nehezítve, — a divatozó választási rendszer mellett pedig az, hogy a jogi pályára készülők, ezen pályára mint életpályára egész lelki erővel és munkaképességgel készüljenek, és hogy magukat a birói állás helyes betöltésére folytonosan és egész lelki nyugalommal és összes szellemi erejük felhasználásával szakadatlanul képezzék, várható nem lenne; — ellenben, a czélszerűen megállapított kötelező tan-, vizsgálati- és gyakorlati rendszer mellett, az állam az iránt nyer biztosítást, hogy a birói állásra vállalkozók leendő hivatásuknak megfelelőleg kiképzett egyénekből fognak állani, — továbbá a felelős kormány részéről a birói állásra vállalkozók közül a legalkalmasabbak lehető kiszemelése várható, és az így kiszemeltektől a részükre életfogytiglan való állami tisztségben való megmaradásuknak, érdem és szolgálati éveiknek figyelembe vételével magasabb állásra történendő előléptetésüknek, anyagilag maguk és családjuknak biztosítása iránt életbeléptetendő intézkedések mellett, a birói állás alkalmas betöltésére szükségelt kiterjedt ismeretek elsajátítására és azokban való folytonos további kiképeztetésre való szakadatlan törekvés is várható: — törvényhozásunktól igénybe veszi a nemzet, hogy a joguralomra törekvő kor szellemének hódolva, a helyes jogszolgáltatás elnyerhetése végett szakítson a hazánkban már nagyon is sokátartó jogszolgáltatási nyomorbeli multat előidézett rendszerrel, és léptessen életbe egy a czélnek megfelelő jogi tan- vizsgálati- és gyakorlati rendszert, s helyezze a felelős állami kormányt az állami érdeket képező helyes jogszol-

gáltatás gyakorlatára hivatott bírák kinevezése iránti állami jog gyakorlatába, — és hogy ezen állami jognak a felelős kormány részéről gyakorlati minél üdvösebb eredményre vezessen, állapítsa meg a kinevezendő bírák életfogytiglan tartó hivataloskodásukat, érdem és szolgálati évek szerint való magasabb állásra leendő alkalmaztatásukat, úgy saját maguknak és családjuknak anyagi biztosítását.

III.

De nem csak értelmes szakavatott bírák kívántatnak a helyes jogszolgáltatáshoz, hanem lényegesen szükséges az is, hogy az igazságszolgáltatásra hivatott bírósági tagok tiszta becsületességű s önálló szilárd jellemű egyének is legyenek; kik részrehajlatlanul, egyedül tiszta meggyőződésük által vezéreltetve, járjanak el fontos hivatásuk teljesítésében.

Mert, ha a bíró a becsület utjáról könnyen eltántorítható, ha gyenge s a körülmények behatásától függő jellemű, tőle részrehajlatlan igazságszolgáltatás nem várható, még akkor sem, ha mind azon képességekkel bír is, melyek érvényesítése mellett hivatásának teljesen megfelellhetne, hanem jogérzete a reá hatást gyakorló csábítások által elfojtatván, jobb meggyőződése ellenére fogja ítéletét kimondani.

A miért is, minthogy oly kiválóan szükséges a bíróban a tiszta önzetlen becsületesség és önálló szilárd jellem, az államnak intézkedéseivel oda kell hatnia, hogy az önzetlen szilárd jellem fejlődésére károsan ható okok behatása alól a bírói osztály lehetőleg megmentessék, ellenben az önzetlen szilárd jellemnek ezen osz-

tálnál leendő minél tökélyetesebb fejlődése gyámolítassék.

Minthogy pedig a bíróságok szervezésére vonatkozó oly állami intézmények, melyek szerint a bírói állás elnyerhetése nem a bírói állásra képesítő ismeretek megszerzésétől, hanem attól függ, valjon a bírói állás elnyerhetése végett jelentkező a választókat — illetőleg azok vezéreit pártfogókul maga részére képes-e megszerezni, — továbbá, melyek szerint az elnyert bírói állásban leendő megmaradhatását maga részére nem az által biztosítja, ha bíráskodási köteleességét személyre való tekintet nélkül részrehajlatlanul teljesíti, hanem az által, hogy ha kigyósimasággal a választásoknál nagyobb befolyást gyakorló jelentkező ügyfelek — ha mindjárt jogosulatlan érdekeiknek — megfelelő járt el, — nem különben, melyek szerint a bírói állásra válnakkozó anyagilag biztos helyzetre nem számíthat, sőt ellenkezőleg anyagi gondok gyötrelmeinek van kitéve, — az önzetlen s önálló szilárd jellemnek a bírói osztálnál leendő fejlődését megakadályozzák; — kötelessége az államnak ezen közvetve magát a részrehajlatlan jogszolgáltatást gátló intézményeket mellőzni, illetőleg azokat a célnak megfelelőleg átídomítani.

Már most, tekintve azt, hogy a bíróságok választása iránti rendszer mellett, a bírósági állásra legalkalmasabb egyén is mellőztetésnek van ki téve, ha a választók, illetőleg vezetőik kegyét nem keresi, vagy ha valamelyik befolyásos kortesvezér ellenszenve sujtja, — tekintve továbbá, hogy a választási, különösen időszakonkénti választási rendszer mellett, az elnyert állásban való megmaradhatás biztositékaul a bíróra nézve nem bírói kötelessége részrehajlatlan teljesítése, hanem a befolyásos választók érdekeihez való alkalmazkodása szol-

gál, és az ily bizonytalan alapu biztosítékon nyugvó állás anyagi biztosítást sem nyújt, — tehát a választási rendszer mellett a jellem kifejtésére gátul szolgáló akadályok által van a birói osztály körülvéve, — a választási rendszer azért is mellőzendő: hogy az állami együtt-lét egyik legfőbb fontosságu céljának a helyes jog-szolgáltatásnak, illetőleg joguralom létesítésének köz-vetve gátul szolgáló akadályt, az állam saját maga ellen fen ne tartson.

Nem elég azonban a birói osztály elől azon aka-dályokat elhárítani, melyek annál az önzetlen és önálló szilárd jellem fejlődésére káros hatással vannak, hanem az elérendő cél főfontosságu voltánál fogva, azon intézmények életbe léptetendők, melyek a birói osztály-nál az önzetlen és önálló szilárd jellem fejlődését elősegí-tik. Ilyenekül tekintendők pedig: a felelős kormány részéről való életfogytiglani kinevezés, úgy hogy el-nyert állásától a bíró csak ítélet útján saját vétke miatt fosztathatik meg, — a kinevezendő részére, kitüntetett érdemei és szolgálati évei figyelembe vételevel, biztosí-tott előmenetel, — anyagi gondoktól felmentő s állásá-nak megfelelő jövedelem, — s végre a jogszolgáltatási eljárásra nézve a szóbeliség és nyilvánosságnak beho-zatala által, a birói osztály működésének a nyilvános-ság ellenőrködő és nemesítő hatása alá helyezése.

Ugyanis, ha a birói állásra készülő azon meggyő-ződéssel lép ezen életpályára, mikép a felős kormány-nak a jogszolgáltatás helyes vezetéseért az országgyű-lésnek és a szabadsajtó útján nyilatkozó közvélemény-nek személyesen felelős, s a nemzet legkitűnőbb jog-tudósaiból a jogszolgáltatás vezetésére és ellenőrzésére hivatott tagja által fognak az ezen életpályára magukat előkészítettek a betöltendő birói állásokra kineveztetni,

— minthogy a történendő kivevezésnél a felelős kormánynak igazságügyi tagjára iránytadó tekintet, már felelősségénél fogva is, csak az lehet, mikép a helyes jogszolgáltatás elérhetése céljából a birói állások minél képesítettőbb egyénekkel legyenek betöltve, — minden az önérzetet gyengítő mellékes segédeszközökre való támaszkodás nélkül, az önálló jellemet fejlesztő azon tudattal fog a birói pályára lépő ezen általa választott életpályára készülni, mikép azon esetre, ha a birói állás helyes betöltésére megkívántató képességeket elsajátítania sikerül, miután a birói állás betöltésénél egyedül a megkívántató képesség szolgálанд zsinormértékül, az általa ohajtott birói állást elnyerni is fogja.

Ezen az önálló jellem fejlesztésére működő hatást pedig gyámolítandja azon állami rendelkezés, mely szerint a birói állás életfogytiglan tartó állami hivatalnak kimondatik, úgy hogy a már egyszer elnyert birói állásától az arra alkalmazott ön vétke nélkül, ítéletileg bünnös voltának történendő igazolása esetén kívül, többé meg nem fosztathatik, — fokozódik azután ezen hatás az által, ha a biró számára az állam részéről kitüntetett érdemei és szolgálati évei figyelembe vételével történendő előmenetel és anyagi gondoktól felmentő jövedelem biztosítatik. Mert, az ilykép biztosított állás mellett a biró felülről alulról független helyzetbe jutván, és az anyagi gondoknak szellemzsibbasztó és csábító hatása alól felmentetvén, ez által benne az önálló önzetlen jellem alapját képező önérzet támasztatik és megerősítetik.

Vége, minthogy emberi gyarlóságunknál fogva az erkölcsi botlásoknak alá vagyunk vetve, és minthogy a birónak hivatási köre olyan, melyben igen sok csábításoknak van kitéve, — de minthogy más részről er-

kölcsi természetünk következtében embertársaink becsülésére vágyunk, ellenben azoknak megvetésétől idegenkedünk, úgy hogy a nyilvánosság folytán köztudomásra jövő és — így a közvélemény bírálatának alávetett tetteink mivoltára az, hogy azoknak erkölcsi érdekükhöz képest, embertársaink tiszteletét vagy bélyegző elítéltetését nyercendjük el, egyrésztől nemesítőleg ösztönző — másrésztől elrettentő hatást gyakorol reánk, — a bíróságok eljárása a nyilvánosság ellenőrködő és nemesítő hatása alá is helyezendő.

Már most, ha vizsgálat alá vesszük, mennyiben léteznek hazánkban az általunk jelzett azon intézmények, melyek a bírói osztályban az önzetlen szilárd jellem fejlesztésére hatással vannak, azt tapasztaljuk: mikép azok kivétel nélkül eddig a legvétkesebb közönységgel mellőztettek, — minek folytán nem is lehet csodálni, ha bíróságaink tagjai koránt sem szolgálhatnak önzetlen szilárd jellem tekintetében elő mintául.

Ugyanis, elsőbíróságokkint működő törvényhatósági bíróságaink, a választók szeszélye és jogosulatlan érdekei szerint, a valódi érdem figyelembe vétele nélkül, bizonyos időszakra választattak, úgy hogy a választók jó akaratától függött a megválasztott állása, melyre tehát, ha mindjárt bírói kötelessége megsértése árán is, állásának biztosítása végett okvetlenül törekednie kellett, — továbbá, a felsőbbbíróságok nem a jogszolgáltatás terén kitüntetett érdemek, hanem legnagyobb részint egészen más téren tett szolgálatok tekintetbe vételével töltettek be, — nem különben, a bírói állásokkal, még a kir, curiánál is, oly jövedelem van összekötve, hogy egy családos kir. táblai bírónak a mostani pénzviszonyokhoz képest, illetékes jövedelme mellett, nem csak a szellemi folytonos kiképzetéséhez megkívántató minden kiadás-

tól ovakodnia kell, és az állásához mért kényelemben sem maga nem részesülhet, sem családját nem részesítheti, hanem folytonos anyagi gondoktól gyötört állapotban kell sinlődnie, — végre, az igazságszolgáltatási eljárásnak írásbelisége és titkos volta által, a bíróságok erkölcsi botlásai a nyilvánosság és ez által a közvélemény bírálata elől elvonattak.

Minthogy pedig ily körülmények mellett nem lehet csodálni, ha bíróságaink tagjai önzetlen önálló jellem tekintetében azon jogos igényeknek nem felelnek meg, melyeket attól követelünk, ki oly magasztos szerep betöltésére van hivatva, mint a milyen a bírói állással jár, — a nemzet képviselői, kiknek kezébe tette le a nemzet erkölcsi és anyagi érdekei megvédése iránti hatóságát, egyik legsürgősebb kötelességüket, teljesítendik, ha mielőbb arról intézkednek: hogy a helyes jogszolgáltatás egyik lényeges akadályát képező azon körülménynek, mely szerint bíróságaink tagjai önzetlen szilárd jellem tekintetében a jogos igényeknek meg nem felelnek, létrejöttére befolyást gyakorló okok elháríttassanak; ellenben, az önzetlen szilárd jellemnek a bírói osztálynál leendő fejlesztését és megerősítését gyámolió intézmények életbeléptetessenek.

IV.

Az előre bocsátottak által jelzett állami intézmények segítségével értelmes szakavatott és önzetlen szilárd jellemű bírákból szervezendő bíróságok is azonban a joguralom létesítése iránti feladatuknak megfelelőleg csak úgy fognak működni; ha reájuk csak a valóságos jogszolgáltatási teendők mint kizárólag ebben

eljáró közegekre bízhatnak, és ha azok oly állami intézményekkel gyámolítatnak, melyek mellett a kötendő jogügyletek rendszeres létrejötte elősegítetik.

A már előrebocsátottakból kitűnvn, hogy a bírói fontos és nehéz hivatásnak csak az képes megfelelni, ki ezen hivatása teendőinek helyes ellátására, összes szellemi erejét folytonosan és szakadatlanul szenteli, ennek folytán csak is mételnünk kellene a már felhozott érveket, ha e helyütt azt bővebben indokolni akarnók, hogy a jogszolgáltatási teendők czélszerűen csak a kizárólag ezekben eljáró közegekre bízathatnak. A miért is azon hazánkban divatozó rendszernek, mely szerint helyhatósági egyes bíráink egyszersmind közigazgatási tisztviselők, jogszolgáltatási tekintetből mellőzendő voltát bizonyítgatni feleslegesnek találjuk: hanem azon intézmények megjelelésére szoritkozunk, melyek mellett a bíróságok működési köre lehetőleg a szorosan vett bíráskodásiakra szorittatik, és a rendszeres jogi okiratok szerkesztése — és ez által közvetve a peres kérdések egyszerűsítése és kevesbitése gyámolítatik.

Ily intézményekül szolgálnak pedig a jogszolgáltatás terén előhaladottabb törvényhozások által életbe léptetett közjegyzők és bírósági végrehajtók iránti intézmények.

Minthogy a közjegyzői intézmény által, különösen, ha a közjegyzők által kiállítandó okiratoknak közokiratokbeli hitelesség tulajdoníttatik, és ha az azok alapján indítandó keresetek számára bizonyos eljárási előnyök (például fizetési meghagyási eljárás Mandatsverfahren) allapittatnak meg, arra ösztönöztetik a közönység; mikép, a különben előfordulható vitáskérdések ki kerülése végett, kötendő jogügyletei iránt kiállítandó okiratai az erre szakavatottsággal bíró, s eljárásukért

felelős közjegyzőkkel állíttassa ki. Minek folytán azután, ha a népnél szokássá válik minden fontosabb esetben okiratai szerkesztése végett a szakavatott közjegyzőhöz fordulni, — a peres kérdések nem csak tetemesen megkevesbülni, hanem egyszerűbbé válni is fognak, és így a bíróságok nem lesznek túlárasztva munkaerejüket felülhaladó teendőkkel. — De a közjegyzői intézmény az által is jótékonyan hat a helyes és gyors jogszolgáltatás eszközzésére; mivel a bíróságok felügyelete alatt számos jogi teendők ellátása, melyek nem szorosan vett bíraskodásiak, mint például: hitelesítések, okiratok megőrzése, örökhagyók hagyatékaiknak peren kívüli elintézése stb., a közjegyzőkre bizathatik, minek folytán a bíróságok kizárólag jogszolgáltatási hivatásuknak szentelhetik magukat.

A bírósági vegrehajtók pedig a kézbesítések és végrehajtások teljesítésére lévén felelősség terhe alatt hivatvák, — az ez érdembeli teendőknek részükről tör. ténendő teljesítése által szinte közreműködnek a bíróságok munkaterhe könnyítésen, e mellett pedig e nem-beli működésükben szakadatlanul tartó gyakorlatuk folytán, a reájuk bizottakban teljes szakavatottsággal és a célnak megfelelő pontossággal és gyorsasággal is fognak eljárni.

V.

Ámde, nem elegendő, ha az állami intézmények oda hatnak, hogy a szervezendő bíróságok szakavatott és önzetlen szilárd jellemű birákkal elláttathassanak, és hogy azok működési köréből a nem szorosan vett jogszolgáltatási teendők elválasztassanak, hanem, hogy

a helyes jogszolgáltatásnak megfelelőleg a birói intézkedések ne csak jogilag alaposak és részrehajlatlanok legyenek, hanem hogy azok az előforduló eset mivoltához képest kellő gyorsasággal is történjenek, és hogy az azokat igénybevevő jogszolgáltatást kereső fél aránytalan költséggel terhelve se legyen.

Hogy azonban a jogszolgáltatási teendők ellátására hivatott bíróságok ezen czélnek megfelelőleg szervezve legyenek, a szervezés módozatjainak megállapításánál arra kell tekintettel lenni: hogy az egyszerűebb, de kiváló gyorsaságot igénylő, valamint egyforma iránnyu felügyeletet megkívánó ügyek ellátására a felek által könnyen megközelíthető számosabb egyes bíróságok, a fontos és nagyobb értékű ügyek elintézésére pedig társas bíróságok működjenek.

Ugyanis, a csekélyebb értékű ügyekre nézve főfontosságu tekintet alá jön azon körülmény, hogy a jogszolgáltatást igénybe vevő fél lehetőleg kevés költséggel és időveszteséggel járulhasson bírāja elébe: mivel különben kénytelen számos esetben, jogérzete sérelmével, a szenvedett jogsérelem orvoslásáról lemondani. — De a bíróság elébe való könnyű és kevés költséggel történendő járulhatás lehetetlen oly bírósági szervezés mellett, melynél fogva minden ügyben kivétel nélkül társasbíróságok ítélnék. Mivel a társasbíróságok semmi esetre sem lehetnek oly számosak, hogy az azokhoz való járulhatással járó időveszteség és költségeskedés, a csekélyebb értékű ügyeknél szenvedett jogsérelem orvoslása által nyerendő anyagi haszon által helyre-pótolva legyen. Ennélfogva tehát, — ha mindjárt felteszszük is azt, hogy a csekély értékű ügyek közt is fordulhatnak elő olyanok, melyeknél fontos jogi kérdések eldöntendő, és hogy a társasbíróságoktól rendsze-

rint jogilag alaposabb ítéletet várhatunk mint az egyes bírótól, — miután az előfordulható bonyolultabb jogi kérdéseket magukban foglaló kisebb értékű ügyek a kivételt képezik, ellenben a kisebb értékű ügyeknek a társasbiróságok elébe történendő utalása esetében maga a jogszolgáltatás elnyerhetése tétetnék sok esetben lehetlenné; — a kisebb értékű ügyek elintézésére egyes biróságok szervezendők.

De, a gyors elintézést igénylő jogi intézkedések, a milyenek a biztosítások, zárlatok, végrehajtások alkalmával felmerült peres kérdések, haláleseterei bizonyítékok felvétele iránti elhatározások és intézkedések is észszerűbben a nagyobb számmal szervezhető egyes biróságokra bízathatnak; miután a nagyobb számmal szervezendő egyes biróságok elébe tetemes időveszteség nélkül lehet járulni, és mivel a tárgy sürgős voltának megfelelőbben az egyes bíró a szükségelt intézkedést nagyobb gyorsasággal teheti meg mint a hogyan az a társasbiróság részéről várható.

Továbbá, a folytonos és következetes irányu felügyeletet és ellenőrködést igénylő gyámi és gondnoksági ügyek feletti felügyelet és ellenőrködés is, a kisebb kiterjedésű bírói kerületben működő egyes bíró részéről, ki a felügyelete és ellenőrködése alatt álló személyekkel könnyen érintkezik és a fenforgó intézkedést igénylő körülmények iránt magának közvetlen személyes észleletek alapján kimerítő tudomást szerezni képes, — a célnak megfelelőleg nagyobb pontossággal és nagyobb következetességgel gyakorolható, mint az a testületileg működő társasbiróságok részéről történhetik.

Végre, a kisebb vétségek elítélése, az elővizsgálatok teljesítése, a társasbiróságok elébe tartozó ügyekben távolabb lakó vagy a megjelenésben akadályozott tanuk

kihallgatása, bírói szemle teljesítése és egyéb bizonyítékok előállítása iránti közreműködés által is, a jogszolgáltatás gyorsítására üdvös befolyást gyakorolnak a szervezendő egyes bíróságok.

Minek folytán, a jogszolgáltatási teendők ellátására elsőbíróságokként kisebb bírói kerületben működő egyes bíróságok, ellenben társasbíróságok nagyobb kerületre kiterjedő bírói hálálkörrel szervezendők, úgy hogy az egyesbíróság hatósága kiterjedjen körülbelül 18—20,000 lélekre, a társasbíróságé ellenben hatszor annyira. Minthogy pedig az ország fővárosában Budapesten már jelenleg is igen élénk kereskedelem uralkodik, de annak még élénkebbé és kiterjedtebbé váltta reményelhetők, ily nagyszerű kereskedelmi forgalomnál lényegesen megkivántató hitel érdekében azonban, a kereskedelmi forgalomban főfontosságú váltói üzletből — valamint a kereskedelmi ügyletekből keletkező peres kérdések, nem különben a fizetési kötelezettségeik teljesítésére képtelenné vált kereskedők csődjének minél gyorsabb elintézése lényegesen megkivántatik, de ezen kelléknek megfelelőleg csak az olyképp szervezendő bíróság képes megfelelni, mely oly tagokból áll, kik ezen szakbeli törvényekben való folytonos gyakorlat által magukat kiválólág kiképezték, továbbá, kik kizárólág ezen nembeli ügyekkel foglalkoznak és ez okból át vannak hatva azon kiváló bírói hivatásuktól, miképp az alapos jogszolgáltatás mellett a gyors eljárás egyik főfeladatuk, — Budapest számára, a váltó- és kereskedelmi forgalomból keletkező — valamint a budapesti kereskedő elleni csődügyek elintézésére, egy elsőbíróságu váltó- s kereskedelmi külön törvényszék lenne szervezendő.

Az elsőbíróságoknak ily képeni szervezése mellett

a jogszolgáltatási teendők akép osztatván fél, hogy a gyorsaságot és egységes vezetést igénylő ügyek ellátására az arra alkalmasabb egyes bíró, ellenben a nagyobb megfontolást és tüzetesebb birálatot igénylő ügyek iránti intézkedések felett a testületileg működő társasbiróságok fognak hatósággal birni, — ily szervezés folytán, a helyes jogszolgáltatás céljának megfelelőleg, nem csak jogilag alapos, hanem gyors eljárást is várhatunk.

Ezen az állodalom részéről szervezendő egyes és társas elsőbiróságokon kívül azonban, a jogszolgáltatási teendők elintézésére a községi előjárók is, az illető községre kiterjedő hatáskörrel, a kisebb értékű és gyors elintéztetést igénylő ügyek (Bagatellsachen) elintéztetése által, jótékonyan közreműködhetnek; miután ez által az állami biróságok tulterheltetésének eleje vétetik, de az apróbb panaszok (u. n. Bagatellsachen) minél kevesebb költséggel és idővesztéssel történendő elintéztetése könnyítettetik, azon fölül pedig a községi előjáróknak hivatási körükben való hivatalos fellépéshez megkívántató tekintélyük is gyámolittatik.

A miért is, a világos és bonyolult bizonyítási eljárás nélkül, vagy kölesönös belenyugvás mellett leteendő eskü útján tisztába hozható adóssági, mezei károsításból, bérleti és szolgálati viszonyból eredő keresetekre nézve, a kisebb helységekbeli községek előjárói 12 forint — a nagyobb községek előjárói 60 ft. erejéig, sommás szóbeli uton nyilvánosan megtartandó eljárás mellett biráskodni, hatósággal felruhazandók lennének, oly formán; hogy a községi előjárók határozataikat azonnal foganatositanî tartozván, azoknak felebbeztetése megengedve nem lenne, hanem a magát sértve érző fél rendes peruton keresessen csak orvoslást.

A mennyiben pedig, a jelzett módon felruházandó hatósági községi előjárók és elsőbíróságok az előforduló ügyek kellő ellátására kielégítőleg megfelelhetnek, — a némely törvényhozások által megkísértett békebirósági intézménynek életbeléptetése szükségtelennek és célszerűtlennek mutatkozik.

Mert, a mennyiben a békebiróságok főhivatásakép a peresfelek kiegyeztetésének megkísértése tűzetik ki, ez szükségtelen anuyiból; mivel a hatóságuk elébe tartozó ügyekben, az illetékes községi előjáróknak egyes- és társasbiróságoknak is törvényileg kötelességükké tétethetik a tárgyalás megindítása előtt a kiegyeztetési kísérlet megtétele. Ha pedig a franczia birósági intézmény mintájára, a peres kérdések kiegyenlítésének előmozdítása céljából, azon szabály allapittatnék meg, hogy semmiféle kereset a békebiróság előtt való előleges egyeztetési kísérlet megtartása és ennek igazolása nélkül meg nem indíthatatik, ez által a peres felek ok nélkül szükségtelen költségekkel és idővesztéssel terheltetnének; miután, ha a peresfelek kiegyezésre hajlandók, az illetékes bíró előtt is elég alkalmuk van egyességre lépni, és így szükségtelen költség és idővesztés okoztatik nekik, ha előbb az egyesség megkísértése végett más birói hatóság elébe járulni kénytelenek. Azután azon esetre, ha a békebiróságoknak választás utjánai szervezése célosztatik, tekintet nélkül jogi képzettségre, úgy hogy a békebiróság tiszteletbeli fizetés nélküli állás legyen, a jogszolgáltatás hátrányára oly birósági közegek teremtetnének, melyek, jogi képzettség hiánya miatt, az egyességi kísérlet megtartása végett elébük kerülő peres jogi kérdésekben a helyes jogi szempont iránt a feleket felvilágosítani, és így az egyesség létrejöttére üdvös befolyást gyakorolni nem

képesek, sőt inkább, a fenforgó kérdésnek hibás jogi szempontból történendő felfogásuk által, a felek közt különben bekövetkezhető kiegyenlítés megnehezítésére gyakorolnak hatást, — az előttük megkötendő egyességeket pedig, a szükségelt jogi kellékeknek és megkívántató szabatosságnak megfelelőleg szerkeszteni képesek nem lévén, az egyességeknek részükről történendő hibás szerkesztése miatt, oda hatnának, hogy a peres kérdések közreműködésük által, életbeléptetésük céljával ellenkezőleg, szaporittatnának.

VI.

A jogszolgáltatási kívánalmaknak megfelelőleg szervezett elsőbíráóságok határozatainak felülvizsgálatára hivatott birói közegek czélszerű rendezése, a helyes jogszolgáltatás céljának elérése végett, szinte főfontosságú lévén, e tekintetben vezérelveklül megjelöljük:

1-ör. Hogy rendes felülvizsgálati bíróság csak egy legyen, és pedig az egyes bíróságok határozataira nézve, a fölébe helyezett társasbíráóság, a társasbíráóság elsőbíráósági határozatai ellen, (a váltó-kereskedelmi és csődügyekbeliekben hozottak kivételével, melyek egy Pesten felállítandó váltó-kereskedelmi és csödi feltörvényszékhez lennének felebbezendők) a bizonyos számú társasbíráóságok fölébe helyezendő kerületi főtörvényszékek, oly jogosítvánnyal, hogy azok másodbíráóságilag a semmiségi panaszok felett is határozzanak.

2-or. Hogy a semmiségi panaszoknak, — a melyekhez számítandók a perbeli okiratok világos szóbeli tartalmával ellenkező, vagy valemely jogi szabály téves alkalmazásán, illetőleg magyarázatán alapuló határoza-

tok elleni panaszok is, — akár másodbiróságilag, a mennyiben magának a felülvizsgálati bíróságnak ténye ellen, akár harmadbiróságilag, a mennyiben a két egybehangzó bírósági határozatok ellen intézhetnek, végleges elintézésére, — egy az egyesült Magyar- és Erdélyhonra kiterjedő hatósággal felruházandó semmisítőtörvényszék Pesten legyen felállítandó. Hogy azonban az egybehangzó határozatok elleni semmiségi panaszokkal való visszaélésnek eleje vétessék. az egybehangzó határozatok ellen emelt semmiségi panaszok miatt, az illető azokkal élő feleknek illetőleg képviselőiknek bizonyos meghatározott összegbeli bírságban a semmisítőtörvényszék által történendő elmarasztaltatásuk megállapítandó azon esetre, ha a semmiségi panasz teljesen alaptalan-nak találtatik.

3-or. Hogy az állami főfelügyelet alatt álló gyámi és gondnoksági és a közintézeteket érdeklő ügyekben, az állam főfelügyeleti jogának közvetlen gyakorlatára, továbbá a törvények megtartásafeletti felörködésre, ugy a jogszolgáltatási administrationális előforduló kérdések elintézésére, az igazságügyminister alatt álló s az első bíróságu társasbíróságoknál, kerületi főtörvényszékeknél és a semmisítő törvényszéknél alkalmazandó állami ügyészségek szervezendők.

Ad 1. Feltéve azt, hogy az életbeléptetendő állami intézmények befolyása alatt, a szervezendő bíróságok kellőleg képzett és önzetlen szilárd jellemű tagokból állítatnak össze, a jogszolgáltatás által elérendő joguralom és jogbiztonság céljának legjobban megfelelő azon felebbezési rendszer, mely szerint rendes esetekben a hozott határozatok csak egy felebbviteli bíróság előtt kerülnek felülvizsgálat alá. — Miután azon esetre, ha az elsőbíróság tévedésből hibásan határozott volna,

a fölülvizsgálati bíróság, — a melynél czélszerű szervezés mellett, tapasztaltabb és jelesebb képzettségű bírák alkalmaztatnak, de melynél nagyobb számú bírósági tagok által is bíráltnak meg az ügyek, — a tévedésbeli hibát helyreigazítandja, és az ily megváltoztatott határozat lehetőleg megnyugtató leend még azon félre is, mely elsőbíróságilag kedvezőbb határozatot, kapott; minthogy az elsőbíróságinál nagyobb számú tagok hozzájárulása mellett bíraskodó és tapasztaltságuk és kiváló tehetségeik által kitűnő bírói tagokból álló felülvizsgálati bíróságtól méltán feltehető: hogy azon esetre, ha az elsőbírósági határozat a felek jogai mivoltának megfelelt volna, azt meg nem változtatja, — azon esetre pedig, ha az elsőbírósági határozat fölülvizsgálatilag helyben hagyatik, lehetőleg teljes megnyugvás szereztetik a feleknek, hogy a hozott határozat a jogos kívánalmaknak megfelel. Ellenben oly felebbezési rendszer mellett, melynél több fölülvizsgálati bíróság létezik, — eltekintve attól, hogy ily rendszer mellett az állam és peres felek szükségtelen költségekkel terheltetnek, — azon tudat folytán, hogy további fölülvizsgálatnak helye van, és hogy hozandó határozata nem fogja a peres ügyet szabályozólag eldönteni, a felülvizsgálati bíróság hivatásának nagyfontosságu volta iránti meggyőződés által nem vezéreltetvén, könnyen felületes bírálatra ösztönöztethetik, a mi aztán a felülvizsgálat céljával ellenkező eredményre, a jogbiztonság iránti bizalom csökkenésére vezet. Mert, ily eljárás mellett a másodbíróság csak átmeneti intézkedésnek tekintvén felülvizsgálati határozatát, és így a felülvizsgálat végett elébe kerülő peres ügyet, nem egész szigorral bírálván meg, ebből az eredményeztethetik; mikép oly esetekben, midőn az elsőbírósági határozatot eléggé megfon-

tolt bírálattal mellett helybehagyni kellett volna, azt megváltoztatja. — továbbá, midőn azt módosítani kell, tévesen változtatja meg, vagy pedig helybenhagyja; — úgy hogy aztán, a harmadbírótság részéről az ügy állásának megfelelőleg hozandó határozat mellett is, mind a három esetben: a midőn t. i, a helyes elsőbíróssággal összeütköző másodbíróssági határozat megváltoztatásával az elsőbíróssági határozat állapítottatik meg, — vagy midőn a mindkét alsóbírósság által eltérőleg hozott hibás határozat helyett egy harmadik határozat hozatik, — vagy, midőn az alsóbírósságok által egybehangzólag hibásan hozott határozatok helyett hozatik harmadik módosító határozat, — a bírósságok részéről követett helyes eljárás iránti megnyugvás, és így az azok által kimondott elvekhez való alkalmazkodás iránti hajlam, a közönségben elfojtatik; a mi által aztán a jogbiztonság érvényülésének terjedése is megakadályoztatik. De különben is, ha czélszerűen szervezett két rendbeli bírósság mellett megnyugtató intézkedés nem várható, az akkor sem érhető el, ha harmadbírósságilag is a felülvizsgálatnak helyadatik; miután azon esetre, ha a harmadik bírósság az egybehangzó alsóbíróssági határozatokat helyben hagyja, semmivel sem lesz jobban megnyugtató a vesztes fél, mint ha már a másodbíróssági helyben hagyólag hozott határozat lett volna a szabályozó, — ellenben, ha akár az egybehangzó alsóbíróssági határozatok változtatnak meg harmadbírósságilag, akár az eltérőleg hozott alsóbíróssági határozatok helyett egy harmadik határozat, akár az alsóbíróssági eltérő határozatok közül valamelyiket megerősítő határozat hozatik harmadbírósságilag, — a vesztes félnek a szabályozó határozat helyes volta iránti kételye nem csak, hogy kisebb nem lesz, mint a milyen lett volna azon félé, a

mely a másodbiróságilag hozott határozatnál fogva vált vesztesé, sőt, ily eltérő bírósági határozatok felforgása folytán, az ügyveszteséget eredményező határozat helyes volta iránti kételye még sokkal fokozottabb leend, mint azon vesztes féle, mely a másodbirósági nem kedvező határozatban kénytelen megnyugodni. Azután, az egyszeri felebbezés rendszere mellett fontos érvül szolgál még az is; hogy a feltételezett szóbeliség és nyilvánosság elvére alapított rendszer mellett, sokkal nagyobb biztosítéka van a peres félnek arra nézve, hogy felforgó ügye minden oldalról kellően megbíratatik, mint van az ekkoráig gyakorlatban lévő írásbeliség mellett, a mely legkevesebb biztosítást sem nyújt arra nézve, hogy az ügy bírálatánál döntő jelentőséggel bíró érvek, az előadó rozlelküése vagy hangagsága miatt, az eljáró bíróság előtt egészen ismeretlenek ne maradjanak. Ha tehát némileg czélszerűnek látszhatnék is az eljárás írásbelisége mellett a harmadbirósági felülvizsgálat, az azon garantiák mellett, melyeket az eljárás szóbelisége és nyilvánossága nyújt, tökélyetesen feleslegessé válik.

Hogy az egyesbiróságoknak határozatai a felébők helyezendő társasbiróságokhoz legyenek felebbezendők, a társasbiróságok elsőbirósági határozataik felülvizsgálatára pedig, kivéve a váltó kereskedelmi- és csődügyekben hozottakat, kerületenkint főtörvényszékek legyenek szervezendők, — nem csak a szóbeliség és nyilvánosság elvének életbeléptetése folytán, a felülvizsgálati eljárásnak szinte szóbelileg és nyilvánosan történendő megtartása miatt, az ügyködő feleknek a felülvizsgálati bíróság elébe szükségrendő járulás megkönnyítése és az avval járó költségek lehető megkimélése miatt, de azért is czélszerűnek tűnik fel; mivel ily fokozatos kerü-

letenkint működő felülvizsgálati bíróságok szerinti felebbezési eljárás mellett, a helyes jogszolgáltatás követelményeinek megfelelőleg gyors és alapos ítéleteket inkább várhatunk, mint azon esetre, ha az összes felebbezésekre csak egy felülvizsgálati bíróság illetékes. Mert, az egyesbíróságok hatósága elébe tartozó ügyek, kisebb értékű és sürgős természetűknél fogva, az ügyködő feleknek aránytalan költségekkel való terheltetés nélkül, kellő gyorsasággal csak azon esetre fognak felülvizsgáltathatni, ha a felülvizsgálati bíróság székhelye az illető felek lakásától nem esik nagyon távol, és így azok, ügyüknek tárgyalása végett a felülvizsgálati bíróság elébe könnyen, kevés-költséggel és idővesztéssel járulhatnak. Ennél fogva tehát, minthogy a bizonyos számú egyesbíróságok fölébe helyezendő társasbíróság székhelye rendszerint a felek lakásától nem igen leendő távol, ellenben a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati törvényszékek az egyesbíróságok elébe tartozó ügyek által érdekelt felek lakásától rendszerint nagyobb távolságra fognak lenni, az ügyködő felek iránti tekintetből, azoknak aránytalan költségtől és idővesztéstől lendő megkiméltetésük végett is, az egyesbíróságok határozataira nézve felülvizsgálati birói hatóságul legezélszerűbben az illető társasbíróságok felelnek meg. De azért is az elsőbíróságu társasbíróságok bizandók meg az egyesbíróságoktól felebbezett ügyek felülvizsgálatával; mivel azon esetre, ha az összes felebbezések a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati fő-törvényszékek által lennének elintézendők, ezeknél, az egyesbíróságoktól felebbezett legnagyobb részben gyors elintéztetést igénylő ügyek-kellő előzetes felülvizsgálata miatt, a többi felebbezett ügyek felülvizsgálata azok hátrányára késleltetnék, — de mindemellett is, a számos

felebbezett elsőbirósági ügyeket még sem lennének képesek azon gyorsasággal elintézni, melyet az ügyek természete igényel; holott azon esetre, ha az egyesbirósági határozatok az elsőbiróságu társasbiróságok által felülvizsgálandók, minthogy minden egyes társasbiróság alá tartozó egyesbiróságoktól felebbezett ügyek nem lennének felette nagy számúak, azokat megfelelő gyorsasággal elintézni képesek leendnek, e mellett pedig a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati főtörvényszékekre különben nehezülendő munkateherben oly mérvben könnyítenének, hogy azok a hozzájuk tartozó fontosabb felebbezett ügyekben is megfelelő gyorsasággal eljárni képesek lehetnek.

Hogy pedig a társasbiróságoktól felebbezett ügyek fölülvizsgálatára kerületenkint működő fölülvizsgálati főtörvényszékek legyenek szervezendők a hazánkban most divatozó fellebezési rendszer helyett, mely szerint az összes felebbezett ügyek fölülvizsgálati birói hatóságát a Pesten székelő királyi curia képezi, — már a törvénykezési eljárásnak a szóbeliség elvére történendő fektetéséből önkint következik. Miután a fölülvizsgálat is szóbeli eljárás mellett történvén, ennek következtében az ügyködő felek rendszerint személyesen lesznek indítva a fölülvizsgálati biróság előtt a kitűzendő tárgyalási napon megjelenni, — továbbá, mivel a peresfelek mind azért, hogy két megbizottat ne legyenek kénytelenek fizetni, mind azért, mivel az ügyet elsőbiróságilag védett képviselő, az ügy körülményei iránt szerzett kimerítő ismereténél fogva, azt rendszerint a felülvizsgálati biróságnál is legezlszerűbben fogja tárgyalhatni, a felülvizsgálati biróság által kitűzendő tárgyalási határnapon is magukat elsőbirósági képviselőjük által képviseltetni kénytelenek leendnek, — ennek folytán

pedig azon esetre, ha csak egy fölülvizsgálati bíróság lenne, a távolabb eső társasbíróságoktól felebbezett ügyek fölülvizsgálata kieszközlése, az illető felekre tulajdonos költség és időveszteségbeli, és pedig, a közelebb eső társasbíróságoktól felebbezett ügyekben érdekelt felekhez képest, sérelmes arányban reájuk nehezülő teher mellett lenne csak elérhető, a mi sem a józan jogszolgáltatási politika, sem ez osztó igazság elveivel meg nem egyez. — De, azért sem tartozhatnak az összes társasbíróságoktól felebbezett ügyek felülvizsgálata ok szerűen egy felülvizsgálati bíróság elébe; mivel az egyesült Magyar- és Erdélyhonnak összes társasbíróságaitól felebbezett ügyek nagy száma miatt, ezen bíróságnak igen nagy számú tagokból kellene állani és számos osztályokban kellene műköni, — ily bíróságnál azonban a rendes ügymenethez okvetlenül megkívántató egyetemes vezetés és szigorú ellenőrködés, a helyes jogszolgáltatás rovására, lehetlenné válik.

A váltó- s kereskedelmi ügyek, valamint a kereskedők csődügyei kellő alapos és gyors elintézése, az ezen szakbeli törvényekben kiváló szakképzettséggel felruházott bírósági tagok által történhetvén megleg helyesebben, e végből ezen ügyek felülvizsgálati elintézésére egy Pesten felállítandó váltó-kereskedelmi, és csödi fölülvizsgálati törvényszék lenne szervezendő; melynek hatósága az egész egyesült Magyar- és Erdélyhon összes bíróságaitól felebbezett váltó-kereskedelmi ügyekre és a bejegyzett kereskedők csődügyeire kiterjed.

Az ilykép szervezendő fölülvizsgálati bíróságok azonban nem csak érdemileg, hanem, az emelt semmisségi panaszokra vonatkozólag is, a felebbezett határozatokat felülvizsgálni hatósággal bírjanak; ugy azon-

ban, hogy a semmiségi panaszok iránt hozandó határozataik még a semmitő törvényszék felülvizsgálata elébe vitettethessenek.

Mert, számos esetben az ügyvesztes fél semmiségi panasszal összekapcsolt fölülvizsgálati kérelemmel csak óvatosságból él, hogy a sérelmesnek vélt elsőbírósi határozat, mind formakérdés tekintetében mind érdemileg felülvizsgálat alá kerüljön, és megnyugszik a semmiségi panaszának mellőzésevel hozott felülvizsgálati ítéletben, ha a felülvizsgálati bíróság részére az ügyben érdemileg hoz kedvező határozatot.

Már most, miután ily esetekben a semmiségi panasz rendszerint a fölülvizsgálati bíróság által véglegesen fog elintéztetni, — ha az összes semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálása iránti rendszer léptettetnők életbe, az illető ilyennemű ügyek elintézésének szükségtelen késleltetésével és a peres felek ok nélküli költséggel való terheltetésükkel, oly semmiségi panaszok is kerülnek a semmitő törvényszék vizsgálata alá, melyek a felülvizsgálati bíróságnak semmiségi panaszok elintézésére kiterjedő hatásköre mellett, a semmitő törvényszék vizsgálata alá nem is kerülnek. De, a semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálása iránti rendszer mellett, egy általában szükségtelenül késleltetik az ügyek elintézése az okból; mivel a semmiségi panasznak és felelkezési kérelemnek két különböző bíróság által, a történendő megvizsgálása mellett, az ügynek ide oda való küldözgetése, és az avval járó kezelési teendők s azoknál igen könnyen becsuszó mulasztások miatt, tetemes idővesztéssel jár, a mely idővesztés elkerül-

tethetik, ha a felülvizsgálati bíróság a semmiségi panasz elintézésére is hatósággal bír; — ugy nem különben az okból is, mivel az összes — mind elsőbírósági mind felülvizsgálati határozatok ellen emelendő semmiségi panaszoknak ugyanazon egybíróság által történendő megvizsgálása elrendelése esetében, tekintve Magyar- és Erdélyhon összes bíróságainak nagy számát, az teendőkkel oly annyira túl lenne árasztva, hogy annál a rendszeres egyöntetű — és helyes ügykezelés, ennek folytán pedig az ügyeknek kellő gyorsasággal és elvi következetességgel történendő elintézése is, lehetlenné válnék; és pedig annyival is inkább, miután a szóbeliségre és nyilvánosságra alapított eljárás mellett, a semmiségi panaszok is szóval és nyilvánosan lévén tárgyalandók, még azon esetben is, ha a semmitő törvényszék számos tanácsban egyszerre működnék, az még sem lehetne képes a Magyar- és Erdélyhonban működő összes netalán körülbelül 650-re rugó egyesbíróságok 108-ra rugó elsőbírósági társasbíróságok, és 10—12 felülvizsgálati bizóságok által hozott határozatok ellen felmerülendő nagyszámu semmiségi panaszokat a megfelelő gyorsasággal tárgyalni és elintézni; e mellett pedig, a számos tanácsban egyszerre való működésnél az ügyek elvi következetességgel való elintézése sem lenne kivihető. A mennyiben pedig a törvényhozás a semmitő törvényszéknek az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszokkal való túlterhelését az által akadályozná meg, hogy az elsőbírósági határozat ellen semmiségi panaszt emelő féltől illetőleg ügyvédjétől, ha alaptalannak találta a semmiségi panasz, büntetésképen behajtandó tetemes összegű bírságot befizettetni rendelve, — oly igazságtalan nyomást gyakorolna a peres felekre, mely által azok szá-

mos esetben jogos igényüknek érvényesítése egyedüli jogorvoslati módjának használatától elüttetnének.

A miért is, minthogy a bíróságok czélszerű szervezése esetében, sem a társasbíróságok sem a fölülvizsgálati törvényszékektől azt, hogy azok az alattuk álló egyesbíróságok illetőleg társasbíróságok határozatai elleni semmiségi panaszokat kellő alapossággal meg nem vizsgálhatnák, feltenni nem lehetne, — de az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszoknak közvetlen a semmitő törvényszék által történendő elintézése elrendelése esetében, a helyes jogszolgáltatást gátoló nehézségek is idéztetnek elő; — részükről az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálata iránti rendszernél a helyes jogszolgáltatás czéljának sokkal megfelelőbbnek tartjuk azt, melyhez képest az elsőbíróságok határozatai elleni semmiségi panaszok az illető bíróságnak közvetlenül felette álló fölülvizsgálati bírósága által intéztetnek el, a felek részére fentartott oly jogositvánnyal azonban, hogy azok a másodbíróságilag mellőzött semmiségi panaszokat a semmitő törvényszékhez is felvihetik, csak hogy ezen jogositvánnyal való visszaélés meggátlása végett azon esetre, ha a már fölülvizsgált semmiségi panasz a semmitő törvényszék által is alaptalannak találta, a panaszló félnek perbeli megbizottjától behajtandó pénz-bírsággal történendő megfenyítése megállapíttassék.

Ad 2. Minthogy a törvényes eljárási szabályok szigoru megtartása nélkülözhetlen alapfeltétele a helyes jogszolgáltatásnak, — a mennyiben lényeges törvényszerű eljárási szabályok mellőzése miatt emeltetnek semmiségi panaszok, az eljárási szabályoknak szigoru megtartásától feltételezett helyes jogszolgáltatás elérhe-

tése céljából, az elsőbírósági határozatok elleni másodbíróságilag nem orvosolt semmiségi panaszoknak a semmitő törvényszékhez történendő felebbvitele is megengedendő. Nehogy azonban a már felülvizsgált alaptalan semmiségi panasszal a semmitő törvényszék helyes ok nélkül terheltezzék, az elsőbírósági határozat elleni másodbíróságilag nem orvosolt semmiségi panaszát a semmitő törvényszék elébe felvivő azon fél, kinek semmiségi panasza teljesen alaptalannak találatik, egy törvényileg meghatározandó — és foganatba vételének biztosítása végett, a fél perbeli megbizottjától behajtandó pénzbírsággal megfenyítendő.

Mivel azonban a részünkről javasolt felebbezési rendszer mellett, csak egy felsőbbbíróság részéről eszközöndő felülvizsgálatnak van helye, oly esetekben azonban, midőn a fél azon meggyőződésben van, hogy a bírósági határozat a perbeli okiratok világos szóbeli tartalmával ellentézőleg, vagy valamely jogi szabály téves magyarázata — illetőleg alkalmazása mellett hozott, — az illető félben a hozott határozat jogilag alapos volta iránt keletkezett kétely lehető eloszlatása és jogérzete megnyugtató végett, ily alapon vélt jogsérelem miatt semmiségi panasszal élni megengedendő lenne a végből, hogy a vélelmezett e nembeli jogsérelem miatt a fél ügyét a semmitő törvényszék felülvizsgálata elébe is vihesse, — az ily alapon emelendő semmiségi panaszoknak a semmitő törvényszék elébe történendő felvitele iránti visszaélés is azonban, mint egyéb semmiségi panaszoknál, az alaptalanul emelt semmiségi panaszt emelő perbeli megbizottjától behajtandó pénzbírság megállapítása által megakadályozandó.

Minthogy pedig a semmitő törvényszék főhivatása abból áll, mikép a törvények alkalmazása tekintetében

a bíróságoknál előfordult téves magyarázatokat irányadó határozatai által helyreigazítsa, és a törvények megtartását és azoknak helyes elvi következetességgel való alkalmazását eszközölje, — hogy ezen hivatásának megfelelhessen okvetlenül szükséges a semmitő törvényszéknek egy központon való működése; mivel csak úgy valósítható, mikép valamely törvénynek mikép történendő magyarázata iránt előforduló kételyek esetében eziránt irányadó határozat hozattathassék, és az elvi következetességgel más hasonló esetekben is zsinormértékül szolgálónak vétessék. Azért tehát a semmitő törvényszék, Magyar- és Erdélyhon központján, Budapesten lenne szervezendő.

Ad III. A helyes jogszolgáltatás egyik legfőbb állami érdekét képezvén, ez okból az állami hatóságot képviselő kormánynak nem csak érdekében, de jogában is áll, a tőle egészen függetlenül szervezendő bíróságok felett ellenőrködni, és ezen ellenőrködést közvetlen tőle függő közegek által gyakorolni, illetőleg ezek által a törvények megtartását és helyes alkalmazását közvetíteni. De, az árvákat és gondnokoltakat, valamint közintézeteket vallási- és jótékony czélokra szolgáló alapítványokat érdeklő és egyéb hasonló természetű ügyek felett felügyelni is főfelügyelői hatóságánál fogva az állami kormány köteles, ezt megfelelőleg pedig ismét csak a kormánytól közvetlenül függő közegek eszközölhetik, — valamint ily közegek által foganatosíthatja a kormány legezlszerűbben a jogszolgáltatási administationális teendőket is.

A jogszolgáltatás terén előhatadottabb nemzeteknél ily jogkörrel felruházott közegekül az állodalmi ügyészségek szolgálván, és szoknak a helyes jogszolgáltatás létesítésére kiható üdvös befolyások közel-

ismerésre találván, — azoknak hasonló jogkörrel hancánkban is történendő szervezését törvényhozásunk bölcsességétől bizton várjuk.

Az előre bocsátott elvekre alapítva, a mintául vett hannoverai bírósági szervezet iránt 1850. Nov. 8-án kelt s 1859. Mart. 31-ikén kiegészített törvény nyomán, egy bírósági szervezet iránti törvény tervezetet következőkben teszjlesztünk a tisztelt olvasó bírálata alá :

Általános Határozatok.

§. 1.

A jogszolgáltatás a közigazgatástól elválasztatik.

§. 2.

Az 1-ső §. szabálya alól való kivételkép azonban, a községi előjárók bíraskodási illetősége alá esnek :

A hitelt érdemlő okiratok — vagy kölesönös belenyugvás mellett leteendő eskü útján tisztába hozható, ugy nem különben beismerés folytán világosnak tekintendő adóssági, — mezei károsításból, bérleti és szolgálati viszonyból eredő keresetek ; melyekben a kisebb községek előjárói 12. o. ért. forint erejéig, a nagyobb községek előjárói pedig 60. o. ért. forint erejéig olykép bíraskodnak, hogy ítéleteiket azonnal végrehajtani is tartoznak, de jogorvoslatul fenhagyatik az illetékes egyes bíró előtt a magát sértettnek érző fél részére a rendes perut használata.

Kisebb községeknek tekintendőők azok, melyek 2000-nél több lakossal nem bírnak ; nagyobbaknak azok, melyeknek lakossága a 2000-et felülhaladja.

§. 3,

Az eljáró bíróságok illetőleg községi előjárók előtt tartandó tárgyalások, nyilvánosak. Kivételnek csak az

eljárási törvények által meghatározott esetekben van helye.

§. 4.

A jogszolgáltatás eszközöltetik:

1. A községi előjárók által;
2. Járásbírák mint egyes bírák által;
3. Királyi törvényszékek által, — ezek közt egy Budapesten székelő, kizárólag a Budapest helyi illetősége alá eső váltó- s kereskedelmi ügyekre és a budapesti kereskedők csődjeiré nézve hatósággal felruházandó;
4. Királyi főtörvényszékek által, — ezek közt egy Budapesten székelő kizárólag a váltó s kereskedelmi ügy csődügyekre kiterjedő hatósággal, — a többiek a kerületenkint alájuk rendelendő elsőbírósági kir. törvényszékektől felelőbevitelt ügyekre nézve gyakorlandó hatósággal.
5. A semmitő törvényszék által.

§. 5.

A katonai bíróságok jogszolgáltatási hatósági körük egy különös törvény által fog szabályoztatni, — addig is eddigi hatósági körük érintetlenül marad.

§. 6.

A semmitő törvényszék hatósága az egyesült Magyar- és Erdélyhonra kiterjed.

Kerületi főtörvényszékek szerveztetnek Pesten, Debreczenben, Temesvárott, Kassán, Pozsonyban, Sopronban, Kolozsvárott és Szebenben — azon fölül egy kizárólag a váltó- és kereskedelmi ügyek és bejegyzett kereskedők csődügyeire illetékes kir. főtörvényszék Budapesten.

Egy kizárólag a Budapest helyi illetősége alá eső váltó- s kereskedelmi ügyekre és a budapesti bejegyzett kereskedők esődügyeire illetékességgel bíró elsőbirósági törvényszék szervezendő Budapesten. A többi kir. elsőbirósági törvényszékek és járásbiróságokra vonatkozólag, Magyar- és Erdélyhon bizonyos birósági kerületekre osztatik.

§. 7.

A kir. törvényszéki és járásbirósági kerületek megállapítása rendeletileg eszközöndő, a kir. törvényszékekre vonatkozólag lehetőleg a megyék területéhez való alkalmazással, úgy azonban, hogy legalább is hat — legfelebb 10 járásbirósági kerület tartozzék egy elsőbirósági kir. törvényszék alá.

Különös Határozatok.

I. A biróságokról.

1. A járásbiróságokról.

§. 8.

A járásbiróságok egy vagy több járásbíróval, és a szükséges alsóbb személyzettel (tollnokkal, végrehajtóval stb.) láttatnak el.

A járásbírák mint egyesbírák járnak el és határoznak.

Ha valamely járásbiróságnál több járásbíró van alkalmazva, egyik közülök az ügykezelés felett való felügyelettel bizathatik meg.

A járásbírák valamint a tollnokok fel vannak jogosítva hiteles jegyzőkönyv vezetésére.

§. 9.

A járásbiróságokhoz, a megbízások és megkeresések elintézésén kívül, utalvák:

I. Bűnügyekben:

1. A birói hatóság alá tartozó rendőri kihágások iránti vizsgálat és azoknak elitélése.

2. Bűnügyekben a büntető perrendtartás által rájuk ruházott eljárási teendők.

II. Adó- és vám-beli kihágásokban:

A leszállítási eljárás, a vizsgálat és határozat hozatala az indítványozott büntetés értékére és nagyságára való tekintet nélkül.

III. Polgári ügyekben:

1. A peres biráskodási hatóságot illetőleg:

a) Keresetek 200. o. ért. forint erejéig bezárólag.

Az értékszámítást közelebbről a polgári perrendtartás szabályozza.

A peres tárgyak értékére való tekintet nélkül:

b) Utakbeli jogosítványok iránti és határvillongási és igazítási keresetek; becstelenítések; házasságon kívüli elhálásból származott igények; a szolgálati viszonyból szolgálatot adó és szolgáló személyek közt keletkező peres kérdések; hasonlóul bérbeadó és bérlő közt a lakásba való beköltözködés vagy abból való kiköltözködés iránt támadt peres kérdések;

c) A biztosítási végrehajtások és ideiglenes intézkedések iránti határozatok, a polgári perrendtartás szabályai értelmében;

d) A kisebb csődöknek, a milyeneknek tekintendők

azok, melyeknél a követelések összege az 1000 ftot felül nem haladja, vezetése és elintézése.

e) Minden a perrendtartások és egyéb törvények által a járásbiróságokhoz utalt cselekvények elintézése,

2. Az önkéntes birói hatóság összes teendői, belefoglalva a gyámok és gondnokok kinevezését és azok felett való felügyeletet, valamint egyéb birósági kezeléseket és letéteményi ügyeket.

§. 9.

A községeknek az önkéntes birói hatóság gyakorlatában való részvételi joga külön törvény által fog szabályoztatni.

§. 10.

Érdekeltek által kellően alapítva előterjesztett indítványára, egyes gyámsági és gondnoksági ügyek ugy egyéb birósági kezelések, a legközelebbi felsőbbbiróság által, az állodalmi ügyész meghallgatása után, az illetékes helyett más járásbiróságra is bízathatnak.

A törvényszékeknél ekkoráig folyamatban lévő gyámsági és gondnoksági ügyek, valamint az azok felügyelete alatt eddig állott alapítványok felett való felügyelet, azon hely járásbiróságához menjenek át, a hol az illető törvényszéknek eddig székhelye volt, ha csak az igazságügyi ministerium mást nem rendel.

§. 11.

Azon járásbiróságok számára, a melyeknél csak egy járásbíró van alkalmazva, előadandó akadályozási esetekben történendő helyettesítésre, egy szomszéd járásbiróság előre megjelelendő.

Azonkívül más jogtudós is sürgős esetekre előre

helyettesítésre köteleztethetik, de ez peres ügyek elintézésével soha sem bizandó meg.

Valamely járásbiróságnál alkalmazott több járásbíró egymást helyettesíti.

§. 12.

A járásbírák bírósági illetősége a rendszerinti, a járásbíró személyesen érdeklő ügyeknél azonban egy előre meghatározandó más járásbíró, egyéb akadályozási eseteknél annak helyettese lép.

§. 13.

A járásbírák a felsőbbbíróságok felügyelete alá vannak vetve. Ügykezelésük azonfölül az igazság ügyministerium részéről az állodalmi ügyészek által ellenőrzendő.

§. 14.

A tollnokok a járásbírónak és állodalmi ügyésznek felügyelete alá vannak vetve. Tartoznak a járásbírónak és állodalmi ügyésznek illetőségi körükben teendő meghagyásaiknak megfelelni.

§. 15.

Az akadályozott tollnok, egyes cselekvényekre nézve minden nagykoru személy által helyettesíthetik, a mennyiben azt a járásbíró felhívja, és őt előbb a jegyzőkönyvvezetésére és az egyes kérdés alatt lévő ügy hű elintézésére meghitezteti.

§. 16.

A bírósági végrehajtók és azok segédjei az idézéseket és bejelentéseket eszközlik, és a végrehajtásoknak teljesítését valamint a perrendtartások által hozzájuk utalt egyéb teendőket foganatositják; ugy nem külön-

ben, a szabály szerint hozzájuk utalt szolgálati teendő-
kön kívül, a járásbiróság meghagyásait is teljesítik.

§. 17.

A járásbiróságoknál követendő ügyrendtartás és
netaláni biztosíték kimutatása iránt, szabályozó rende-
tek fognak kiadatni.

2. A királyi törvényszékekről.

§. 18.

A kir. törvényszékek mint kis tanács három bíró,
mint nagy tanács öt bíró hozzájárulása mellett hatá-
roznak.

§. 19.

A kir. törvényszékek illetőségéhez tartozik.

I. Büntügyekben :

1. Közreműködés a bűnvizsgálatoknál ;
2. A büntügyek elítélése ;
3. A járásbiróságok rendőri kihágások felett hozott
határozataik ellen használt jogorvoslatok (felebbezés,
semmisségi panasz és egyéb panaszok) elintézése.

II. Adó- és vámilleték elleni kihágási ügyekben :

A járásbiróságok határozatai ellen használt jog-
orvoslatok (felebbezés, semmisségi panasz és egyéb pa-
naszok) elintézése.

III. Polgári ügyekben :

1. Elsőbíróságilag minden polgári ügyek elítélése,
melyekre nézve a járásbiróságok nem illetékesek
2. Másodbíróságilag a járásbiróságok által peres
és önkéntes bírósági ügyekben hozott határozataik ellen
használt jogorvoslatok (felebbezések, semmisségi pana-
szok) elintézése.

3. Az illetőségnek több járásbíróságok között való kétes volta, valamint a járásbírónak akadályozása — illetőleg kifogás alá vétéle esetében egy másik járásbírónak kijelölése, — ingatlanok ellen intézett végrehajtásoknál, a mennyiben az ingatlanok több járásbíróság területében fektüsznek, az összes ingatlanokra — valamint több járásbírószági területben együttesen teljesített végrehajtás folytán befolyt vételár felett tartandó felosztásra vonatkozó eljárással, egy járásbírónak leendő megbízatása, — a helyi illetőség szerint illetékes járásbírószág helyett a felek indokolt kérelmére, gyámi és gondnoksági vagy egyéb kezelési ügyekre nézve, egy másik járásbírószágnak megjelölése.

§. 20.

A kir. törvényszék kis tanácsa illetőségéhez tartozik:

2. A kir. törvényszékek illetősége alá tartozó polgári ügyek elítélése, a mennyiben azok tárgya 2000 ftnyi értéket fölül nem halad.

2. A 19. §. III. 3. pontjában elő sorolt esetek feletti intézkedés;

3. Elsőbírószágilag a kihágások és vétségek elítélése, úgy nem különben mint vádlási tanács a vétségek és bűnügyek iránt a vád alá helyezés tárgyában határozat hozatala;

4. A járásbírószágok által polgári ügyek- rendőri és adó- s vámilletékek elleni kihágások felett hozott határozataik elleni felebbezések, valamint azoknak a peres és önkéntes bíráskodás gyakorlatánál követett eljárásuk elleni felebbezések és bírószág elleni panaszok elintézése;

5. A telekkönyvi ügyek elsőbírószági elintézése.

§. 21.

A kir. törvényszék nagy tanácsa illetőségéhez tartozik:

1. A 2000 fton fölül lévő becsértekkel bíró ügyek elsőbírósági elintézése;
2. A járásbíróságok illetőségéhez nem tartozó esődöknek a polgári perrendtartás által megállapítandó szabályok értelmében történendő elitélése;
3. A bűntények elsőbírósági elintézése;
4. A járásbíróságok határozatai elleni semmiségi panaszok elintézése;
5. A törvényszéki tagok bíráskodása elleni kifogások felett való határozat hozatala.

§. 22.

A kir. törvényszéki tánaesok tagjai közt évenként változás történik.

Pillanatnyi hiány miatt az elnök az egyes tagokat az egyik tanácsból a másikba rendelheti, és szükség esetében egy járásbíró vagy ügyvédet, az utóbbit a bírói eskü alatt való bekötelezésessel, segédbíróképen alkalmazhat.

§. 23.

A kir. törvényszékek közreműködése mellett bíráskodó esküdtbíróságok alakítása és illetősége iránt tüzetesen az erre vonatkozó törvények intézkednek.

§. 24.

A kir. törvényszékeknél elegendő számmal titkárok és egyéb segéd személyek alkalmazandók. Azoknak eljárasi teendőik, a mennyiben a perrendtartásokból ki nem tűnnek, szabályrendeletek által lesznek közelebbről meghatározva.

§. 25.

Egy Budapesten székelő kir. kereskedelmi törvényszék 3 tagból álló tanácsokban elsőbiróságilag ítél a Budapesten helyi és személyes illetőségnél fogva illetékes váltó- s kereskedelmi ügyek és a budapesti bejegyzett kereskedők csődje felett.

3. A kir. főtörvényszékek.

§. 26.

Egy Budapesten székelő kir. kereskedelmi főtörvényszék öt tagból álló tanácsban ítél az összes váltó- s kereskedelmi ügyekben úgy a bejegyzett kereskedők csődügyeiben elsőbiróságilag hozott határozatok ellen használt jogorvoslatok felett.

§. 27.

A kir. törvényszékek fölébe helyezendő ker. kir. főtörvényszékek 5 birói tagból álló külön külön alakítandó polgári és bünvádi tanácsban ítélnek az illető alájuk rendelt elsőbirósági kir. törvényszékek által elsőbiróságilag a kisebb bünvádi esetekben (vétségekben) és a vád alá helyezés tárgyában, úgy nem különben a 2000 ft. becsértéket fölül nem haladó polgári ügyekben, valamint a telekkönyvi ügyekben a kir. törvényszékek kis tanácsa által hozott határozatok elleni felebbezések úgy ezen ügyekbeni bíróság elleni panaszok felett.

Ugyanazok 7 tagból álló tanácsban ítélnek: A 2000 ftot fölülhaladó becsértékű polgári keresetekben elsőbiróságilag hozott határozatok ellen használt felebbezések és bíróság elleni panaszok, valamint a kir. törvényszékek által a polgári ügyekben elsőbiróságilag

hozott határozatok ellen emelt összes semmiségi panaszok felett.

§. 28.

A kir. ker. főtörvényszékeknél alakítandó tanácsok tagjai állandóan ugyan azon tanácsban működnek.

Pillanatnyi szükség esetében azonban az elnök az egyik tanács tagját a másikba rendelheti, sőt valamely elsőbirósági kir. törvényszéki bírót, járásbírót, vagy ügyvédet is, de az utóbbit csak birói esküvel való lekötéztetése után, helyettes bírónak alkalmazhat.

§. 29.

A kir. főtörvényszékeknél titkárok és egyéb alárendelt szolgálati személyek kellő számmal alkalmazandók.

Azoknak eljárásbeli teendőik, a mennyiben a perrendtartásokból ki nem tűnnek, szabályrendeletek által fognak meghatározatni.

A semmitő törvényszékről.

§. 30.

A semmitő törvényszék az összes fölülvizsgálati bíróságoktól (kir. törvényszékek és ker. főtvényszékek) felterjesztett, akár másodbiróságilag fölülvizsgált — akár a fölülvizsgálati határozat ellen emelt semmiségi panaszok felett, — az erdélyhoni bíróságoktól felterjesztett polgári ügyek iránti semmiségi panaszokra nézve a magyarhoniaktól elválasztva, és a polgáriak, ugy a bűnvádi és adó s vámilletékek elleni kihágások iránti semmiségi panaszok számára külön alakítandó 9 birói tagból álló tanácsban, a váltó- s kereskedelmi ugy csődügyek elleni semmiségi panaszokat illetőleg 7 tagból álló külön alakítandó tanácsban, — ítél.

§. 31.

A semmitő törvényszék egy tagja sem vehet részt oly határozat elleni semmiségi panasz feletti ítélet hozatalnál, melynek keletkeztere maga is közreműködött.

§. 32.

Az alakítandó tanácsok tagjai azokban állandóan működnek.

Valamelyik tanácsnak akadályozott tagjai helyébe az elnök rendeletéből más tanácsok tagjai, és szükség esetében valamelyik fölülvizsgálati törvényszék tagjai lépnek.

§. 33.

A semmitő törvényszéknél kellő számmal titkárok és egyéb alsóbb szolgálati személyek fognak alkalmaztatni.

II. Az állodalmi ügyészségről.

§. 34.

A kir. törvényszékeknél, ker. kir. főtörvényszékeknél, és a semmitő törvényszéknél állodalmi ügyészek alkalmazandók. Ezeknek hatáskörükhöz tartozik :

1. A bíróságok illetőségéhez tartozó büntető törvényekbeli megszegéseket a büntetőtörvények értelmében kinyomozni és bíróságilag üldözni (bírósági rendőrség).

2. A börtönök és büntető intézetek felett a felügyeletet gyakorolni ;

3. A törvényeknek és szabályrendeleteknek a bíróságok által leendő megtartása felett felörködni ;

4. A bíróságoknál alkalmazott személyek, valamint a közjegyzők eljárását is ellen őrizni ;

5. Arra ügyelni, hogy az állam különös főfelügyelete alatt álló kíváló érdekeket illető törvények megtartassanak, például a gyámok és gondnokok kirendelésénél és ezek részéről való kezelésnél;

6. Az elnökkel együtt a bíróságoknál előforduló kezelési teendőket (Verwaltungsgeschäfte) végezni.

§. 35.

A semmitő törvényszéknél alkalmazandó főállodalmi ügyész, és a kir. főtörvényszékeknél valamint a kir. törvényszékeknél alkalmazandó állodalmi ügyészek helyettesekkel és segédszeméllyzettel kellő számmal ellátandók.

Akadályozás esetében az elnök egy törvényszéki tagot bizhat meg az állodalmi ügyészi teendők ellátásával.

§. 36.

Az állodalmi ügyészek és segédjeik hivatalukban megbízás folytán, mely mindenkor visszavonható, járnak el.

A bírák fizetési sorozatában állanak, és a magasabb fizetésekre azokkal egyformán haladnak előre.

A megbízás visszavétele esetében szolgálati idejükhöz képest egy nékik kijelelendő törvényszékhez lépnek be.

§. 37.

A járásbíróságoknál az állodalmi ügyészségi teendők, a mennyiben azok a perrendtartások által a járásbírákra bizva nincsenek, különös megbízottak által látathatnak el.

§. 38.

Az állodalmi ügyészségi tisztviselők többi szolgálati viszonyaik szabályrendeletileg fognak megállapíttatni.

III. Közös Határozatok.

§. 39.

Az összes bírák, állodalmi ügyészek, tirkárok és minden egyéb a bíróságoknál alkalmazandó személyek ő felsége által, illetőleg annak megbízásából az igazságügyminister és az az alá rendelt bírói hatóságok által fognak kineveztetni.

§. 40.

A bírói hivatallal más keresetbeli foglalkozás (ügyvédek, közjegyzőség stb.) összeegyeztethetlen.

A kormány részéről való megbízás elfogadása nincs kizárva, harmadik személyektől azonban bírák valamely kezelést csak azon esetre vállalhatnak el, ha az ingyenes, és ha az igazságügyér annak elvállalását megengedte.

Titkári vagy tollnoki hivatallal az ügyvédség és közjegyzőség ellátása szinte nem egyeztethető össze, más szolgálatokat vagy kezeléseket a titkárok vagy tollnokok az igazságügyér engedelmével elvállalhatnak.

§. 41.

Egyenes ágon lévő vérrokonak soha sem, egyéb egymással közel rokonságban vagy sógorságban lévő egyének szabályszerűleg ugyanazon egy bíróságnál nem alkalmazandók, vagy legalább ugyan azon egy ügy elítélésénél közre nem működhetnek.

Az alkalmazás után netalán beállott sógorsági viszony alapul szolgál a sógorsági viszonyba lépett egyik személynek egy más bírósághoz történendő áttételére.

§. 42.

A nyilvános ülések száma, tartama és szabályozása iránt szabályozó rendeletek fognak kibocsátatni.

A bírák, és a bíróságoknál alkalmazott összes személyek, valamint a törvényszékeknél fellépő ügyvédek, az ülésekben egy közelebbről meghatározandó hivatalos ruházatot viselnek.

§. 43.

A törvénykezési szünetidő Julius 15-től 1-ső Septemberig tart.

Bűnügyek valamint egyéb sürgős ügyek az első bírósági és fölülvizsgálati törvényszékeknél és a semmitő törvényszéknél egy szünetidői tanács által intéztetnek el.

A halasztást nem szenvedő váltó- s kereskedelmi valamint esődügyekben eljáró budapesti kir. első bírósági s fölülvizsgálati törvényszék, és a semmitő törvényszéknek ezen nembeli ügyekre nézve eljáró tanácsa, szünetidő alatt is szakadatlanul működnek.

A járásbíróságoknál szünetidő ideje alatt is legalább egy napon minden héten a sürgős ügyekre nézve kihallgatás és bíráskodás tartandó.

§. 44.

A törvényszékek elnökei az ülésekben való rendőrség teljesítéséről és pontos s rendes ügymenet biztosításáról gondoskodjanak, és e végből a kellő intézkedéseket megtenni tartoznak.

§. 45.

Nem szükséges, hogy a semmitő törvényszéknél, kir. föltörvényszékeknél és törvényszékeknél alkalmazandó titkárok, valamint a járásbíróságoknál alkalmazandó tollnokok, jogvégzett személyek legyenek.

§. 46.

Szabályszerűleg az írási teendőknek a bíróságoknál és allodalmi ügyészségeknél leendő ellátásaért átalány adandó, vagy a másolási díjak átengedendők, és pedig a járásbíróságoknál a tollnokoknak.

Irnokok és lemásolók állandó alkalmazásának rendszerint helye nincsen.

§. 47.

A bírósági végrehajtók azon kerület körében, melyre nézve alkalmaztatnak, a bejelentéseket és végrehajtásokat, függetlenül a mindegyik esetben bekövetkezendő birói meghagyástól, foganatosítják.

§. 48.

Az igazságügyi ministerium a felügyeletet az összes bíróságok felett gyakorolja és a netaláni hiányok orvoslásáról, kiválólag a jogszolgáltatás késleltetése elhárításáról, intézkedjék.

§. 49.

A ki a birói pályárajelentkezik, a jogi tantárgynak az egyetemen vagy valamelyik jogi akademián történt hallgatását kimutatni, és ezután két rendbeli jogi vizsgálatot letenni tartozik.

Az első vizsgálatot szerencsésen kiállott joghallgatóvá lesz, és azután 3 évig gyakorlati kiképeztetése végett valamely járásbíróságnál, törvényszéknél vagy ügyvédnél szorgalmasan dolgozni tartozik, ha azt akarja, hogy második vizsgálatra bocsáttassék.

§. 50.

A második vizsgálat után az azt kiállott képvisítve

van birói állást (illetőleg törvényszéki, állodalmi ügyészi állást) elvállalni.

§. 51.

A birói állás betöltésénél az igazságügyi miniszeriumnak a képesítették közt szabad választása van, akár viseltek azok eddig birói hivatalt, illetőleg mint ügyvédek ügyködtek-e, vagy sem.

A birói tisztség örökös — ítéletileg történendő elmarasztalás esetét kivéve — elmozdításnak alá nem vetett állami hivatal.

A bírósági személyzetben — a járásbíróságoknál, törvényszékeknél, főtörvényszékeknél, semmitő törvényszéknél beálló üresedések folytán, az illető nemű bíróságoknál alkalmazott kisebb rangsorozatban lévő bírák közt, a szolgálati évekhez képest való előremenegetnek van helye.

Ezen megszorítás azonban nem vonatkozik a felsőbb bíróságoknál (törvényszékek, főtörvényszékek és semmitő törvényszék) üresedésbe jövő elnöki, és alelnöki állásokra. Mindazonáltal ezen állások betöltésénél is, lehetőleg a szolgálati évekre tekintettel kell lenni.

§. 52.

A joggyakornokok gyakorlati idejük alatt jegyzőkönyv vezetésére és az illető bíróságnál előforduló ügyek ellátására alkalmazandók.

Szavazati joguk nincsen.

§. 53.

A törvényszéki rendes birói személyzeti számon fölül lévő ülnökök birói hittel köteleztetnek ugyan, szabályszerűleg azonban csak tanácskozó joguk van.

De, a határozathozatalra megkivántató szám kiegészítéseül mint segédbírák léphetnek fel valamelyik törvényszéknél, azon fölül egyes vizsgálatok vezetésével és egyéb tárgyalási határnapok megtartásával, valamint a helyettesítéssel az állodalmi ügyészségnél, megbízhatnak.

Akadályozások eseteiben a jegyzőkönyvek vezetésére is köteleztetnek.
